N. N. BELDICEANU

LA UN HAN, ODATĂ...

Tip. Cooperativă „Poporul“
Bulevardul Elisabeta No. 27
București :: 1911

București Victoriei, 37

www.digibuc.ro

N. N. BELDICEANU

LA UN HAN, ODATĂ...

Tip. Cooperativă „Poporul"
Bulevardul Elisabeta No. 27
București :: 1911

C. 1477.

www.digibuc.ro

LA UN HAN, ODATĂ...

Apoi asta e veche, de cînd Turcii... Cînd eram băet, de vr'o zece-unsprezece ani, m'a dat tătuca să argătesc la Hanul vădanii. Ei, han cu vad, ca hanul Irinei, n'a mai fost, nici n'a mai fi... Frumoasă grozav nu era; dar cu ochii bătea o mie de femei frumoase. Avea, mă rog, şărpoaica nişte ochi mari, negri cum e cărbunele şi întotdeauna umezi, ca după plîns, şi, cînd îi apleca, parcă i se umbrea obrajii; iar cînd îi deschidea mari, parcă'i bătea soarele 'n faţă.

Parc'o văd: mărunţică, rotofee şi rumenă, c'o gură roşie şi cărnoasă, făcută parcă anume pentru sărutat, şi c'oleacă de bărbie albă, numai bună de mîngîiat, care, cînd rîdea, se rotunzea; ş'atunci, cîte un drumeţ mai îndrăzneţ, nu se putea stăpîni, şi, musai, trebuea să întindă mîna şi s'o prindă, cu două degete, de guşă, ca şi cînd ar fi vrut să ciupească o bucăţică şi s'o guste.

Se dusese vestea peste nouă ţinuturi de han-

www.digibuc.ro

giţa Irina, şi nu trecea boer, să nu-şi oprească butca în faţa hanului şi să nu se coboare, să bea un păhar dulce şi să pufăească din ciubuc, cu ochii la vădană; şi ea, de colo, unde-şi pleca genele negre şi unde şi le tremura şi unde se înroşa ca o mironosiţă; şi cînd îl fulgera odată cu ochii, afurisita, se topea inima-în boer ca ceara.

Şi ce fel de boeri, se uscau pe piceoare după hangiţă? Tot de cei cu bărbile pînă'n brîele de Ţarigrad, cu işlicurile cît nişte oboroace şi cu anterie de conovăţ, căpţuşite cu tafta leşască; tot boeri de cei mari, cari, cînd se coborau şi cînd se urcau în rădvane, îi lua de subsuori un ceohodar şi un arnăuţ cu fustanelă şi cu brîul plin de pistoale; d'apoi cum, aşa feţe simandicoase oftau după Irina. Ba odată şi un paşă Turcesc a luat foc. Parcă 'l văd cum sta greceşte în fundul patului, cu'n turban cît roata carului, cu şalvarii şi ilicul de şahmarand năramziu; sta greceşte şi pufăea din narghilea şi sorbea din feligian, mîngîindu-şi molcom barba neagră ca pana corbului, cu mîna albă ca neaua. Şi cînd intra drăcoaica de hangiţă, să-i aducă ori să ea ceva, ochii paşii s'aprindeau ca ochii unei pisici, ş'o cuprindeau din creştet

www.digibuc.ro

până'n tălpi; se opreau asupra sînului, apoi la mijlocul ei subțirel, alunecau în jos, peste coapsele strînse'n catrință, se ridicau și țînteau gura roșie ca o garoafă.

Și de unde se oprise Turcu', să răsufle o țîră telegarii, n'a stat o săptămînă-încheiată, și dacă nu s'ascundea hangița într'un nuc din fundul livezii, n'o fura Turcu', s'o ducă cu el la Țarigrad? Ba o fura, bat-o pocnitu' s'o bată, c'așa pereche de ochi nu era, gîndesc, nici în seraiul Sultanului.

Eu dormeam îndărătul hanului, pe prispă, învălit într'o saricâ. Acù, într'o noapte, tîrziu, o fi fost trecut de miezul nopții, numai ce mi se pare că aud un rîs subțirel aproape; mă uit împrejur, nu văd pe nimeni. Da era o lună ca ziua: parcă se cernea de sus un praf de argint, care scînteea ca o brumă pe pajiștea livezii din coasta casei.

În vale, apa Teleajănului lucea, cașicum luna ar fi bătut în niște comori de aur, pe cari le-ar fi desgropat valurile de undeva și le-ar fi împrăștiat până departe, peste albie, la vale.

Stătui un răstimp cu capul ridicat, trăgînd cu urechea; dar nu mai auzii nimic; numai freamătul apei, pe care ziua abia îl auzeam, cu

www.digibuc.ro

toată liniștea dimprejur, și care, cum venea noaptea, creștea, răsuna ca un codru cînd trece prin el vîntul; cașicum apele lui crețe ar fi pirotit ziua la soare, iar noaptea s'ar fi trezit ș'ar fi prins a curge mai grăbite, ca înviorate de răcoarea nopții.

După o bucată de vreme, băgai de seamă, că vine de undeva miros de pui fript și, după un răstimp, ca o nălucă, trecu hangița spre șoprou, ș'o auzii scoțînd vin din hantalul adus de cîteva zile, pe care nu-l coborîse încă în pivniță. Și, după ce se strecură îndărăt, ușurică, în vârful degetelor, auzii picurînd vinul din canea în strachina de desupt; și fiecare picuș răsuna ca un piuit molcom de privighetoare.

Zic: «Cine-o fi oare? De ce nu m'a sculat pe mine s'aduc vinul, ca de obiceiu?»

Mă uit; iau aminte, că ferestrele dela han îs negre: nu se vede nicăeri nici o luminiță de leac, numai la fereastra cea din fund, dela odaea hangiței, era lumină:

«Oare cine naiba o fi?» Și gîndul ăsta mă pișca mereu de inimă, nu mă lăsa în ruptul capului să'nchid ochii. Parcă intrase Aghiuță-în mine, și tot îmi da ghes, să mă duc, binișor, să mă uit pe fereastră.

www.digibuc.ro

Din năuntru veni pînă la mine rîsul limpede, subţirel al hangiţei, şi atunci parcă-mi dădu cineva un ghiont în coaste şi mă făcu să sar drept în picioare. Mă apropiai încetişor, în vîrful degetelor, de fereastra cea luminată, şi cînd ajunsei, mă pitii jos, cu inima cît un purice, şi ascultai.

Auzeam, din cînd în cînd, rîsul uşurel al hangiţei, şi un glas bărbătesc, nu înţelegeam ce spunea. Mă ridicai încetinel: la fereastră era lăsată perdeauă, — o perdea albastră, — numai într'un colţ nu era astupat bine, şi văzui, cu un ochi, un Romîn cît un munte, cu un păr corb, revărsat pe umeri, în şuviţe răsucite ca nişte sfredele, cu o mustăcioară scurtă şi cu o bărbiţă creaţă, în care unele fire păreau de argint, în lumina lămpii.

Sta pe un scaun, lîngă masă, rezămat de părete, şi o ţinea pe hangiţă pe un genunchi, ca pe un copil, şi, din cînd în cînd, o săruta pe bărbie; şi atunci, şărpoaica, răsturna capul pe spate şi rîdea încetişor, strîngînd din ochi, iar dinţii îi scînteeau ca de zahăr, între buzele mai roşii, parcă, în seara aceea ca întotdeauna.

Pe faţa albă de masă, aburea încă o bucată

www.digibuc.ro

rumenă de friptură de pui; într'un păhar, lîngă cană, lucea vinul ca chilimbarul.

După o clipă, băgai de seamă, că în chimirul străinului străluceau două pistoale turcești, ferecate-în argint; iar la coapsă'i spînzura un hanger, cu mînerul de fildeș, în care cîteva boabe de mărgean păreau niște picușuri de sînge.

In fund, supt culmea încărcată cu fuste și ii și cataveici cu blană de vulpe, patul, cu cearșaful și perinile cu horbote, părea nins.

Cum stam așa, deodată omul se ridică și-i ajunse capu' în grindă; hangița pe lîngă el, părea o fetiță, abia îi ajungea fruntea la peptul lui. Și numai ce-l văzui că o ia de subsuori ș'o saltă-în sus, pînă la gura lui, ș'o sărută; iar eu, de colo, odată m'am cinchit, ca o broască, jos, și, de frică, m'am dus pînă la culcuș, în patru labe, și m'am învălit pînă peste cap în sărică. O bucată de vreme, mi-am auzit numai bătăile inimei. Apoi iar freamătul de codru al apei. Și, tocmai hăt tîrziu, ușa, o șuerătură scurtă, un bubuit de copite în grajd, și, printr'o gaură a sărică, am zărit eșind pe ușa grajdului un cal mărunt și săgetînd prin lumina lunei. După asta, niște șoapte, un țăcănit de potcoave,

www.digibuc.ro

și ușa se închise, drugul huruì și nu se mai auzí nimic, de parcă fusese o părere numai.

Cînd îndrăznii să scot capul din sărică, luna apunea, și ai fi zis, că se prăbușise din slavă și se înfipsese în creasta munților. Dinspre răsărit sufla un vînt subțire, și în curînd începură a cînta undeva, într'un sat, departe, cucoșii de ziuă. Și deodată sbucni așa de puternic cîntecul cucoșului nostru, că parcă își vîrîse ciocul în urechea mea și cîntase.

Din noaptea aceea, vedeam de multe ori, lumină, după miezul nopții, în odaea hangiței, și auzeam rîsul ei subțirel; iar, aproape de ziuă, un șuer și un tropot.

Cînd mînea vr'un boer chiabur la hanul vădaniei, musai, trebuea să-l simt pe necunoscutul cu pistoale în chimir și cu iartagan la coapsă; și pe la al doilea cîntat al cucoșilor, după ce eșea butca boerească din curte, numai ce auzeam șoptind, răsuna șuerul știut, și un țăcănit de potcoave se perdea repede spre partea în care apucase butca. Iar a doua zi umbla vorbă, că lîngă Poeana Cerbului, nu departe de han, l-au prădat hoții pe dumnealui boerul cutare.

Într'o noapte, — dormeam acù în podul grajdului, că se înnourase de ploae,—mă trezesc în

www.digibuc.ro

niște pași, ridic nițel capul și mă uit. Ce să vezi? O umbră pitită la geamul hangiței. Înăuntru era lumină. Umbra se înnălță și se uită în casă, și în lumina albastră, care se strecura prin perdea, zării o tatarcă roșie, cu blană, și două mustăți lungi.

A stat așa preț de un minut-două, nu mai mult; de-acolo s'a depărtat binișor, și a perit în întuneric, — da a trecut la doi pași de cei doi zăvozi cît niște viței, și cînii nici n'au suflat: stăteau tolăniți în iarba și mîncau ceva. După asta, am auzit mai multe glasuri întrebînd în șoaptă:

«I-aici?

— Aici.»

Și numai ce văd, că răsar ca vr'o douăzeci de namele, s'apropie tiptil de han și se desfac în două cete: o ceată s'așează la ușa din față, cealaltă la ușa din dos. Ș'odată prinseră ușile de stejar a bubui și glasuri a striga: «Deschideți, că dăm foc hanului».

Inlăuntru, lumina se stînse ca de vînt, și din casă porni un bocet. Dar deodată ușa de dindos se isbi de perete, și'n prag răsări statura cumplită a ibovnicului hangiței și, în aceiași clipă, trosniră două pistoale, două trupuri

www.digibuc.ro

se prăbușiră la pământ, hangere scînteiară, se încrucișară, se învălmășiră. Un glas aspru strigâ:

«Ucideți-l... Ucideți-l, ca pe-un cîine...»

Mie, de colo, îmi stătuse inima de frică; dar tot mă uitam, de supt sărică, la învălmășeala de jos; și numai ce-l văd, că se desface din îmbulzeală, aud un șuer scurt, ropotul calului; îl zăresc zvîrlindu-se-în șea, și, ca 'ntr'o scăpărare de fulger, sburînd peste poartă. Injurături, răcnete izbucniră:

«Pe cai, pe cai» strigară câțiva.

Câteva pistoale fulgerară în-noapte, bufniră înfundat. Ropote; iar bufnituri, răzlețe ori mai multe deodată; și toate vuetele se depărtară, și auzii, după un răstimp, numai țîrîitul ploii și plînsul înnăbușit al hangiței.

A doua zi au venit la han oameni de-ai stăpînirei, cu arnăuți cu fesuri și fustanele, cu brîele pline de pistoale, ș'am auzit-o pe hangiță țipînd, de parc'o ucideau. Și, la fiecare țipet ce isvora din han, simțeam coborîndu-mi-se pe șira spinărei, ca un sarpe de gheață, și mă vîram mai adînc în fîn.

După ce-au plecat oamenii stăpînirei și s'au potolit bocetele hangiței, am auzit vorbă jos, în grajd, ș'am tras cu urechea;

www.digibuc.ro

«Ci-că glontele nu-l poate pătrunde, a făcut unul; numai trei glonți de argint sfințit îl pot răpune.

— Au tras arnăuții, poate două-zeci de focuri în el, grăi altul; pace, s'a mistuit nevătămat în codrii dinspre mănăstire și, sănătate, i-au perdut urma...»

După întîmplarea asta, nu l'am mai simțit venind. Hangița se topea văzînd cu ochii, și, de multe ori, o vedeam c'a plîns.

Și într'o Duminică dimineață, plecă cu nadișanca la mănăstirea Cheia, care era mai în fundul munților, cale de vr'o trei ceasuri cu trăsura, și cînd se întoarse, către seară, mi se păru, nu știu cum, mai înviorată, mai rumenă. Și, a doua zi, o auzii cîntînd, ca-înnainte vreme, ș'o văzui umblînd iar sprintenă.

Mi se părea acum că întinerește, că înflorește zi cu zi, și în cîntecele ei, în rîs, în ochi era parcă o lumină mare, o veselie tăinuită, gata să isbucnească.

La vr'o cîteva zile, o auzii pe hangiță grăind că de Sînta Mărie se duce iar la mănăstire; da că are să se ducă de Sîmbătă seara, ca să fie noaptea la priveghi, că-i slujbă frumoasă care nu se mai află. Eu de colo, dac'am auzit așa,

www.digibuc.ro

m'am rugat de hangiță, să mă ia și pe mine, să văd și eu cum îi la mănăstire, că nu mai fusesem niciodată. Și Sîmbătă, așa pe la toacă, m'am cuibărit și eu în nadișancă, la spatele hangiței, și, pe la aprinsul lumînărilor, am intrat pe poarta mănăstirei.

Incepuse slujba, și clopotele cîntau mîndru, cum n'am mai auzit, și din munți, de departe, parcă răspundeau clopotele dela alte mănăstiri; cîntau încetișor, se auzeau ca un zumzet de albine, și mie mi se topea sufletul ascultînd. In curtea mănăstirei miroasea a smirnă și tămîe. Biserica era luminată, de a-i fi zis, că se coborîse stelele cerului prin policandre; și lumea de pe lume se îngrămădea înnăuntru. Din cadelniți se înălțau nirezmele de smirnă și tămîe, ca din niște fluri sfinte de argint, și cîntările călugărilor curgeau line, de parcă cînta uneori în biserică un stol de îngeri,—și mie toate mi se părea că le aud și le văd într'un vis.

După o bucată de vreme, o zării pe hangiță lîngă altar, și, nu știu de ce, mi se păru de o mie de ori mai frumoasă în noaptea aceia. Lumina răsfrîntă de făclii pe fața ei, parcă izvora din ea, ca dintr'o candelă. Sta cu genele plecate, și din cînd în cînd, mi se părea că

www.digibuc.ro

fură cu coada ochilor pe un călugăr cît un brad, care cînta cu capu' înclinat niţel pe-un umăr, în strana mare. Şi deodată băgai de seamă, că ochii amîndurora se întîlnesc şi îşi zîmbesc tainic. Ş'atunci, ca într'o clipire de fulger, îl cunoscui bine: călugărul era ibovnicul hangiţei. Şi cum stam eu aşa şi mă uitam minunat la el, uneori parcă i se risipea ca un fum rasa, şi-l vedeam în strană, aşa cum îl zărisem pe fereastră, în odaea hangiţei: în chimir cu două pistoale ferecate cu argint; la coapsă cu un hanger, cu mănunchiul de fildeş, pe care boabele de mărgean păreau nişte picuşori de sînge.

Şi, la vre-o săptămînă după asta, l'au împuşcat într'o noapte, nu departe de mănăstire, şi ca fulgerul s'a zvonit pretutindeni, că, cel care haiducea prin codrii Teleajenului, era părintele Gurie dela mănăstirea Cheia.

După asta, la vre-o cîteva zile, i-a găsit şi calul, ascuns într'o peşteră din dosul mănăstirei.

www.digibuc.ro

PÎINEA

Moș-Gheorghieș Miron, cînd a văzut că intră la el, în ogradă, un sergent cu patru soldați, a înțeles că boerul a pus o vorbă bună și pentru el; și a sărit repede în livadă, s'a tîrît pe brînci ca un șarpe, s'a strecurat în grădina vecinului și s'a pitit ca un hoț, într'un șanț ascuns în cătină.

Sergentul, cu cei patru soldați, a răscolit toată casa moșneagului, a căutat prin podul casei, al grajdului, prin hambar, prin livadă; dar nu i-a dat nimănui prin gînd, că s'a strecurat în grădina de alături.

Sergentul, dacă a văzut că nu-l găsește, și-a repezit cu un bobîrnac capela pe ceafă, a pus mîinele în șolduri, gîfîind ca după o goană, și a scrîșnit din dinți mormăind o înjurătură. După asta și-a șters cu mîneca tunicei. fruntea și fața roșie gotcă, s'a făcut către doi din soldați:

«Tu, Oaneo și cu tine, Cîrlane, o să rămîneți aici.... Să vă pitiți undeva, și cînd li-ți ve-

www.digibuc.ro

dea pe moșneag, să-i săriți în spate, să-l legați cobză și să-l aduceți la curte... Mă, da să nu care cumva să adormiți pe undeva, că s'a sfîrșit cu voi, vă-împușcă domn' căpitan; ați văzut ce-i spunea boerul: ci-că ăsta-i tartorul tuturor răutăților, mă; ci-că el i-a sfătuit pe oameni să se răscoale și să-i dea foc....»

Toată vina lui moș-Gheorghieș, era că primăvara asta nu voia să iasă la muncă, fiindcă astă toamnă nu-i plătise cinstit.

Seara cobora ca o negură peste sat și moșneagul auzea bine, din ascunzătoarea lui, răcnetele oamenilor, pe care-i băteau soldații la conac, cu trăgătorile, și bocetele femeilor și țipetele copiilor speriați. Și bătrînului, la cîte un răcnet mai tare, i se încrîncena carnea pe trupul slab și simțea la rădăcina pletelor albe, ca niște înțepături de ace.

După ce se înnoptă bine, într'un tîrziu, cînd se mai liniști satul, moș-Gheorghieș eși binișor ca o jivină; și din livadă în livadă, tîntindu-se la pămînt și ascultînd, cînd i se părea c'aude ceva, — eși, cu'ncetul, la cîmp, ș'o luă de-adreptul peste arături și miriști, prin întunericul adînc. Își făcuse în scurt planul: se duce la București, la deputatul lor, că l-a cunoscut

www.digibuc.ro

el atunci, cînd a fost de s'a ales, ce om al lui Dumnezeu e. Parcă'l aude:

«Cînd îți avea vre-o nevoe ceva, veniți la mine, că sînt dator s'alerg pentru dumneavoastră; eu așa înțeleg, oameni buni, că trebue să fie un deputat».

Apoi l-a bătut pe el pe umăr, ș'a grăit mai tare, cum se grăește unui moșneag ca dînsul:

«Auzi, moșule, cînd îi avea vr'un necaz, ceva, vino la mine, ca la feciorul dumitale, că și eu să cheamă, că's de-al dumneavoastră, că-s fecior de țăran doar....»

Acù, iacă, a venit vremea să se ducă și să-l roage, să dea poruncă să-l lase-în pace să-și caute de nevoile lui.

Așa are să-i spue și el are să-i dea carte la mînă, să nu care cumva să se atingă cineva de dînsul, că nu-i cu nimica vinovat. Ș'o să ia cartea, o s'o învălească frumos în basma, are s'o pue în sîn și are să se întoarcă, fără de grijă, acasă; și cînd or veni să-l ridice, are să le vîre cartea supt nas:

«*Iote*, ce spune, colea, domnu' *depotat* al nostru...»

Cerul era acoperit de nori negri, cari păreau niște stoluri de corbi, aduși de mirosul sîngelui,

www.digibuc.ro

ce cursese dimineaţă, în învălmăşala din jurul conacului.

Cîmpiea se întindea împrejur neagră, şi din spre miază noapte, sufla un vînt tare şi-l bătea pe moşneag drept în faţă, şuerîndu-i pe la urechi şi spulberîndu-i pletele. Şi moş-Gheorghieş, păşea prin bulgării unei arături, departe de drumuri, ca un ocnaş; mergea greu, cam horţiş, încovoeat înnainte, cu capu'n piept, cu cuşma îndesată pe ochi, cu braţele încrucişate, strînse subţiori. Şi vîntul îl izbea în piept; îi tăea, parcă, drumul şi voea să-l întoarcă 'ndărăt. Apoi conteni, şi moşneagul simţi pe frunte o picătură mare, rece, şi cătînd cu ochii un adăpost, grăbi paşii în neştire.

După un răstimp, o ploae piezişă, repede, începu să cadă, ca o cernere de halice, izbindu-l pe bătrîn în faţă, rece ca o grindină. Moş-Gheorghieş, din ce în ce îşi scotea mai greu opincile din hleiul care se făcuse în scurtă vreme. Şi fiecare picătură de ploae o simţea cum îi pătrunde, prin mintean şi cămaşă, la piele; pînă cînd şi minteanul şi cămaşa, se umplură de apă şi începu să le simtă grele ca de plumb. Apoi, îşi simţi şi căciula grea de ploae; şi apa prinse să i se furişeze în plete şi să-i curgă în

www.digibuc.ro

pîrîeașe reci, din creștet, de jur-împrejurul capului, strecurîndu-i-se pe gît, pe piept, pe șira spinării, ca niște șerpi de ghiață.

Tîrziu, după ce a mers, poate, preț de-un ceas prin ploae, a ajuns la un copac, care părea, în noapte, o pată mai deasă de întuneric, în mijlocul cîmpiei, — și s'a aciuat acolo, s'a lipit cu spatele de trunchi.

Cum sta așa și tremura în straele ude — ca într'o pojghiță de ghiață, — departe, în zare, se lumină deodată, cașicum ar fi fost aproape să răsară luna; și rumeneala aceasta se întinse, cuprinse jumătate de cer; cîte odată creștea mai vie; apoi pălea un răstimp.

Moș-Gheorghieș murmură:

«Arde-un conac....» Și cînd conteni ploaea, bătrînul purcese iar la drum, peste cîmpie, prin vîntul care pornise, iarăși, tăios.

Pe pînza de văpae ce tremura în zare, izbucneau acum, din cînd în cînd, în slavă, pusderii de scîntei, cari cădeau, apoi, ca o ploae de stele; uneori o bucată mai mare de tăciune, tăea rumeneala cerului, ca o pasăre de foc, înspăimîntată.

Și deodată, de undeva, din adîncul nopții, crescu un vuet greu, ca un cutremur de pă-

www.digibuc.ro

mînt. Bătrînul se opri speriat în mijlocul cîmpiei, cu pletele în vînt. După o bucată de vreme, vîntul îi aduse un ropot depărtat de copite și un huruit înnăbușit, ca venit din adîncul pămîntului. Și nu trecu mult, și văzu tîrîndu-se pe cîmp, ca un nor de păcură, purtat de vijelie. Și după un răstimp, la cîteva obraze de el, trecu ca niște umbre, în goana cailor, un pîlc de călăreți, în fulgerele și zîngănitul săbiilor, cu steguleţele lănciilor în vînt; și după ei, se cutremură pămîntul supt roatele unor tunuri, — și toate pieriră în noapte ca niște năluci.

Moșneagul încremenise, în mijlocul cîmpiilor, cu răsuflarea tăeată; stătu iar ascultînd încordat, pînă ce nu mai auzi nimic, și o luă iarăși peste mirişti, ferindu-se mereu de drum. Dar deodată, dinspre răsărit, tresări o lumină, apoi isbucni un bubuit, ca un gemăt uriaș, eșit din rărunchii pămîntului, și, în noapte, trecu, peste capul bătrînului, un fîșîit aspru de stol grăbit; și, după cîteva clipe, departe în marea de întuneric, zbucni un snop de fulgere. Apoi iarăși, de unde răsărise întîia lumină, scăpără a doua; și acelaș bubuit, ca un gemăt, îl izbi pe moșneag drept în inimă; și iar îi trecu peste cap fîșîitul aspru de sbor pripit.

www.digibuc.ro

Moș-Gheorghieș, îngenuchè în hleiul moale și, scoțîndu-și căciula, își făcu cruce murmurînd:

«Doamne, fie-ți milă de noi, păcătoșii, și nu ne prăpădi, Doamne....»

Nu'și dădu sama cît a stat așa, în mijlocul cîmpiilor, trîntit jos, în noroi, cu sufletul înghețat, cu pletele spulberate de vînt, cu ochii mari la limbile de foc, cari se înălțau în zare, ca niște flamuri.

După ce amuțiră bubuiturile, moș-Gheorghieș stătu încă mult acolo, ca prefăcut în stană. Cînd se ridică, făcu mai întîi o cruce; ș'apoi plecă înnainte.

Din cînd în cînd, vîntul jilav, îi aducea miros de fum. Și cînd se iviră zorile, ca un fulger de sînge, la marginea cîmpiilor de cărbune, bătrînul cunoscu, nu departe, lunca de lîngă Comana, și se îndreptă repede spre ea.

Imprejur, cîmpiile abureau, răsuflau parcă. Și aburii în curînd se rumeniră, și dintr'o miriște, o ciocîrlie, țîșni, spre tăriea proaspătă tremurîndu-și rîsul subțirel. Dar nu răsăreau nicăeri plugurile, să răstoarne brazdele negre: cîmpiile se întindeau pustii pînă'n zări; și bătrînul intră în lunca umedă, mirîndu-se parcă de cîntecul ciocîrliei.

www.digibuc.ro

Moș-Gheorghieș se cinchi jos, pe iarba fragedă, răzămîndu-se de trunchiul unei sălcii, care îl ascundea, cu perdelele ei de ramuri, lăsate pînă'n pămînt; și, prăpădit de oboseală, cum era, adormi așa.

Cînd se trezi, trecuse de amează. Miriștele se întindeau pustii pînă departe; nu se zărea nicăeri un om, o vită; cît se vedeau cu ochii, păreau apăsate de-o mîhnire mare, cașicum ar fi simțit, că în întunericul lor plin de sevă, în care în fiecare primăvară dormeau lanurile viitoare, — primăvara aceasta, nu aruncase nimeni un bob de grîu, un grăunte de porumb.

Cine știe unde, bătrînul zări, într'un tîrziu, mlădiindu-se pe cîmpie, ca un șarpe negru, care avea o pată albă la mijloc; și, din cînd în cînd, vedea aprinzîndu-se și stingîndu-se sclipiri vii, ca niște luminiți, pe cari le stingea repede vîntul.

Moș-Gheorghieș sta aplecat înnainte, răzemat în podul palmei, cu mîna deasupra ochilor, și privea încordat, întrebîndu-se ce poate fi.

Și șarpele se tîra, se îmlădiea, creștea, și, deodată se desluși un pîlc de soldați, cu baionetele la puști, ducînd niște țărani; și cînd se apropiară bine de luncă, bătrînul văzu cîțiva

www.digibuc.ro

moşnegi şi trei fiăcăiandri, — toţi cu mîinile şi picioarele în lanţuri; păşeau cu capetele plecate, într'o tăcere de moarte, şi, la fiecare pas, lanţurile le zurueau trist în muţenia cîmpiei.

Moşneagul oftă, clătină din cap, şi rămase cu ochii aţintiţi în urma convoiului, care se depărtă încet, spre Giurgiu, şi se şterse în aburul zării.

Pe moşneag începuse să'l chinuească o sete cumplită: îşi simţea gura uscată, gîtul uscat; se ridică în picioare, se uită împrejur, să vadă dacă nu-i pe-aproape un puţ; dar cît era cîmpia de mare, nu se zărea nicăeri nici o cumpănă de fîntînă. Bătrînul întinse mîna, rupse o frunză de deasupra capului şi cinchindu-se iar jos, prinse a strivi foaea de salcie între dinţi şi începu s'o sugă încetişor, ca să-şi ogoae setea. La început, i se păru că i se mai potoleşte: dar, după un răstimp, îşi simţi iar cerul gurei şi limba uscate; simţi arsura setei pînă'n adîncurile fiinţei lui parcă, şi se ridică şi începu să umble prin luncă, să găsească un strop de apă. Păşea adus de spate, cu gîtul întins înnainte, cu ochii şi urechile la pîndă; şi, din cînd în cînd, se oprea, asculta, şi iar pornea prin deşişul umed al luncei, în care plutea o lumină verzue.

www.digibuc.ro

După ce cutreeră așa toată lunca, văzu licărind într'un desiș, ca o oglingioară perdută, niţică apă într'o urmă de copită, și, lăsîndu-se în genunchi, se sprijini în palme și înghiţi dintr'o sorbitură apa, cu noroi în două. Intră pe urmă iar supt perdelele sălciei și s'așeză în iarba rară, cu braţele împrejurul genunchilor.

Amurgul se împînzea ca o pulbere peste șesuri; și cîmpiile păreau mai mîhnite, mai pustii.

Moș-Gheorghieș, nu îndrăznea încă să iasă din ascunzătoare; sta acolo ca un ucigaș și aștepta să vie noaptea. Simţi o durere ascuţită împungîndu-i măruntaele; întăia săgetare a foamei; ș'atunci numai își aduse aminte că nu pusese nimic în gură de două zile. Foamea îi înfingea acum parcă o ghiară în măruntae; și simţea cum, clipă cu clipă, îi slăbeau puterile, cașicum ghiara foamei i-ar fi făcut undeva o rană, prin care îi curgea, încetul cu încetul, ţot sîngele. Intr'un rînd, i se păru că aude niște pași pe aproape, și inima îi aruncă un val fierbinte în tot trupul; o undă de putere, care îl zvîrli în picioare. Ascultă încordat: nu se auzea nicăeri nimic; numai susurul tainic al vîntului prin lunca, ca o șuviţă subţire de apă. Eși în cîmpie întremat, ca după un păhar de rachiu

www.digibuc.ro

ridică ochii spre cerul întunecat, făcu o cruce și porni la drum; dar nu merse mult, și foamea, amorțită o clipă de spaimă, începu iar să'l chinuiască. Ii venea acum să se plece și să ia, cu amîndouă mîinile, pămînt și să-înghită lacom, pînă cînd nu va mai simți ghiara foamei. Și cum mergea astfel, se împedică de un mușuroi, apoi de-al doilea, de-al treilea; și înțelese c'a dat peste niște cuiburi de cartofe; ș'atunci, se prăbuși la pămînt, ca asupra unui dușman pe care vrea să-l sugrume, și prinse a da aprig la o parte țărîna jilavă, cu degetele încovoiate ca niște ghiare; și cînd ajunse la cartofe, începu să muște din ele sălbatec, să le înghită cu pămînt cu tot; răscoli apoi al doilea cuib, al treilea. Și. cînd își simți pîntecele plin, se ridică și plecă înmainte, sprinten, înviorat. Pășea acum cu un fior de fericire în tot trupul, cu un fior pe care îl simțea izvorînd din pîntecele plin de cartofe crude și curgându-i prin vine ca un pîrîiaș cald.

Intr'un tîrziu, văzu departe, în noapte, clipind cîteva luminiți. ca niște stele căzute pe cîmpia neagră; auzi lătrînd, cine știe unde, niște cîini; și pripi pașii, se depărtă repede. In curînd lătrăturile nu se mai auziră: îl învălui iar mutenia largă a țarinilor, în care opincile lui fî-

www.digibuc.ro

șîeau aspru prin mirişti. Apoi pieriră şi luminile; şi, cît vedea cu ochii, jos nu licărea nici un opaiţ, sus, pe cer, nici o stea.

Cum mergea aşa, se opri, deodată, ca izbit în piept de-o mînă nevăzută: de undeva veneau nişte glasuri, şi drept înnaintea lui, nu departe, zări mişcîndu-se nişte umbre. Cineva aprinse o ţigară, apărînd flacăra chibritului cu mîinile făcute găvan, trandafirii în bătaea văpăii, şi 'n noapte se rumeni un chip, luciră nişte trese. Apoi chibritul se stinse şi faţa şi mîinile se şterseră; rămase numai un punct de foc, care, din cînd în cînd, creştea, şi rumenea, o clipă, o mustaţă şi un nas. Pe urmă, prinseră să sune nişte pinteni, şi punctul de foc începu să rătăcească de colo-colo, ca un licurici zburător.

Lui moş-Gheorghieş îi trecu peste frunte o suflare de ghiaţă şi se piti iar la pămînt.

Un glas aspru întrebă:

«Gata?»

Atunci numai deslușì moşneagul opt pete negre, ceva mai departe, înşirate una lîngă alta.

In clipa următoare, un glas tînăr răspunse:

«Gata, s' trăiţi»...

Şi glasul aspru izbucni înăbuşit:

www.digibuc.ro

«La ooochi... Daați... foc»...

In aceiași clipă, aproape, întunericul tresări ca de niște clipiri de fulgere; peste cîmpie se revărsă o trosnitură scurtă; răsună un vuet înnăbușit, făcut din mai multe vuete,—un vuet de trupuri cari se prăbușesc la pămînt; se înnălță un răcnet de durere: un alt foc bubuì scurt, fără răsunet; și țipătul amuți pe dată, cașicum ar fi astupat cineva cu palma gura care țipa.

Bătrînul închise ochii și își vîrî fața în țărînă; își auzea bătăile inimei sunîndu-i în urechi ca niște lovituri de mai.

Glasul aspru se înălță din nou:

«Hai, dați zor, că ne-apucă ziua-aci»...

Și repede porni un huruit de bulgări.

Cînd ridică bătrînul capul, umbrele se ștergeau în noapte.

Moș-Gheorghieș stătu pînă cînd amuțiră pașii și porni înnainte.

Cînd se iviră zorii, ca niște grămezi de jăratec, în fundul cîmpiilor întunecate, bătrînul ajunse la marginea Bucureștilor. Auzi scîrțiit de care, glasuri; un cîine lătra undeva întărtat; aproape, se deschise o ușă, s'auzi o tuse.

Ca un vuet depărtat de valuri, venea zvonul nesfîrșit al deșteptării. Și deodată izbucni, ase-

www.digibuc.ro

menea unui muget de taur, chemarea unei fabrici; apoi, din altă parte, se ridică altă buciumare, ca un răspuns; și, în curînd, toate fabricile se treziră, prinseră a-și înălța de pretutindeni chemările; își topiră mugetele într'un imn larg, care acoperea toate vuetele, spărgea, parcă, zările; se ridica spre cerul limpede, din coșurile negre, ca un imn izvorît dintr'o orgă uriașă; ca o cîntare de slavă, pe care orașul o înălța soarelui:

Moș-Gheorghieș, pășea repede printre casele turtite, îngropate în pămînt, pitite ca de teama cuiva. Și încurînd se trezi la obor, printre carele de fîn și lemne.

Moșneagul se opri lîngă o cișmea, s'aplecă, și bău lacom, cu înghițituri repezi, sorbi îndelung, fără să răsufle; și cînd se ridică, își trase odată adînc sufletul și-și șterse mustața albă, cu dosul mînei. Și porni înnainte.

La o răspintie, întrebă pe un gardist unde stă deputatul; dar gardistul habar n'avea: îl măsură, din creștet pînă-în tălpi, bănuitor; și moșneagul grăbi pașii, neliniștit de privirea sfredelitoare a sergentului.

Rătăci toată ziua flămînd, întrebînd pe tre-

www.digibuc.ro

cători: ameţit de larma, de îmbulzala de pe uliţi; sperieat de ochii cercetători ai gardiştilor, cari se uitau lung după moşneagul acesta plin de noroi, cu umerii obrajilor ascuţiţi, cu ochii duşi în fundul capului; după bătrînul acesta deşirat, care păşea cu genunchii încovoiaţi, — gata să cadă parcă, — cu gîtul întins, ca într'o gură de ham, cu o lucire de nebunie în ochii deschişi mari.

Tîrziu, după aprinsul lumînărilor, îl nemeri pe deputat. Urcâ nişte scări de piatră, cu cuşma'n mînă, şi bătu la uşă, întîi încet, cu sfială, apoi mai tărişor.

De jos, pe-o fereastră deschisă, veneau rîsete şi vorbă şi ţăcănit de furculiţi şi un miros cald de bucate. Nările moşneagului se lărgeau, sorbeau adînc mirosul acesta bun, pe care limba îl gusta parcă; moş-Gheorghieş înghiţi, ca şi cum mirosul s'ar fi prefăcut în mîncare în gura lui flămîndă.

O servitoare, c'o bonetă albă pe creştetul capului, deschise uşa, îşi plecă ochii asupra opincilor pline de noroi şi întrebă răstit:

«Ce vrei dumneata?

— Vreau să vorbesc ceva cu domnul *depotat*, făcu moş-Gheorghieş.

www.digibuc.ro

Ușa se închise și moșneagul rămase cu cușma'n mînă, cu capu' alb plecat, și iar îi gîdili nările, limba, cerul gurei, mirosul cald al bucatelor.

După un răstimp, ușa se deschise ca de furtună, și domnul deputet, un om cărunt, cu nițică burtă și bărbie, se ivi în prag, cu șervetul la gît, și întrebă grăbit, cu gura plină:

«Ce veste-poveste, moșule?

— Apoi, sărut mîna, începu moșneagul învîrtindu-și cușma; eu sînt din Mirești, am venit la d-voastră să vă fac o rugăciune, că știu că sînteți omul lui Dumnezeu; am dat peste mare foc, domnule depotat...

— Ce foc, moșule? Spune; dacă ți-oi putea fi de vr'un folos, cu dragă inimă (Aici domnul deputat, care era avocat, se gîndi: «O fi vr'un proces mai gras...»)

— Apoi, iaca, pentru ce-am venit la d-voastră: boeru' a trimis soldați să mă ridice de-acasă și să mă ducă la curte, să mă bată cu trăgătorile, să mă-împuște, să mă-închidă, — nu știu, păcatele mele, ce să facă cu mine... Și eu, Dumnzeu de sus e martor, nu mă știu vinovat cu nimic...»

Domnul deputat se încruntâ:

www.digibuc.ro

«Spune, moşule, mai repede, că, vezi, că m'am sculat dela masă...

— Şi am venit la d-voastră, grăi moşneagul; să vă rog, să-mi daţi o scrisoare, precum că nu-s vinovat şi să mă lase 'n plata lui Dumnezeu...»

Domnul deputat zîmbi:

«Da ce-s eu, Vodă, moşule, să dau poruncă, să nu te-atingă nimeni... Da ştii că ai haz...»

Să gîndi apoi, că i-ar putea scrie un rînd arendaşului, pe care îl cunoştea de pe vremea alegerilor; dar îşi zise repede:

«De unde ştiu eu, că nu-i vinovat moşneagul cu ceva; ce să-i iau eu apărarea şi să-l supăr pe arendaş, care s'a purtat foarte cum se cade cu mine în alegeri şi de care am să mai am nevoe... Să creadă omul că-s vre-un împuşcă'n lună, şi să-mi poarte Sîmbetele în alegeri...»

Şi scuturînd din cap hotărît:

«Nu, moşule, cu dragă inimă aşi face ceva pentru dumneata, da n'am cum...»

Şi simţind mirosul mîncării, se încrutâ iar, şi făcu grăbit, cu o tresărire de mînie-în glas:

«Fă şi d-ta cum te-o îndrepta cel de sus...»

Şi izbi uşa.

Bătrînul rămase cu ochii aţintiţi asupra uşei, prostit, ameţit; i să părea că se 'nvîrteşte scara

www.digibuc.ro

cu el, și se prinse de parmaclîcul de fer; apoi coborî scările, cu capul plecat, cu cușma-în mînă, și porni așa, cu capul gol, pe uliți, în neștire.

Un trecător se opri în drum și se uită lung după moșneagul acesta slab ca o umbră, care mergea descoperit, ca după mort. La un colț de uliță, un pungaș îi smuci moșneagului căciula și răcni, în rîsul cîtorva haimanale:

«Ia să vedem, e sărbătoare mîine, moșule...»

Și izbi cușma de caldarîm.

Moș-Gheorghieș clipi din ochi, cașicum ar fi intrat dintr'odată din întuneric la lumină, și aplecîndu-se, își luă căciula, ș'o puse, în cap, fără să zică nimic, și se depărtă urmărit de hohotele haimanalelor.

Pe ferestrele deschise, isvorau, îi eșeau parcă în cale, ca să-și rîdă de el, să-i aţîţe foamea, mirosuri de mîncăruri. Vedea fețe vesele în jurul meselor albe, pe cari scînteeau păharele cu vin, aburiau farfuriile cu bucate. Și bătrînul simțea crescînd, de undeva, din adîncul ființei lui flămînde, o ură de moarte împotriva celor ce rîdeau fericiți împrejurul meselor pline; simțea încordîndu-i-se brațele batrîne, strîngîndu-i-se pumnii păroși, cu palmele bătătorite.

Și cum mergea așa, la o cotitură, îl izbi un

www.digibuc.ro

miros cald, bun, proaspăt, de pîine; îi intră, parcă, pînă-în fundul pîntecelui gol; și moș-Gheorghieș trecu pe lîngă o brutărie, cu tăraba și polițele pline de pîini și franzele rumene, cari păreau că zîmbesc fericite în lumină.

Moșneagul își pipăi chimirul, dar își aduse aminte că n'are nici un gologan, și păși înnainte, urmărit, chinuit de mirosul cald de pîine. Și, deodată, își scoase căciula și întinse mîna bătătorită; mîna care nu cerșise niciodată; o întinse umilit către un domn groș, — care își ducea cu mîndrie pîntecele și nevasta, prăvălit pe spate, — și murmură, cu ochii arzînd ca de friguri:

«N'am mîncat... de...»

«Domnul îl înțepă parcă, cu ochii lui mărunți, cufundați în grăsime, și se răsti:

«Nu ți-e rușine obrazului, mă, să cerșești? Văd că nu-ți lipsește nici o mînă, nici un picior... Haide, pleacă deaci...»

Ca niște palme îl izbiră vorbele acestea pe moșneag; și moș-Gheorghieș se depărtă repede și coti pe-o uliță întunecoasă. Măcar că nu mai ajungea acum pînă la el mirosul pîinei, tot îl simția în nări, în gură; îl simția că-i intră pe gît, pînă în adîncurile ființei lui chinuite de

www.digibuc.ro

foame; îl simția cu atîta putere, că parc'ar fi frînt în mîini o azimă fierbinte, și-l izbeau aburii drept în față. Auzi apropiindu-se niște pași și se lipi de un gard, în umbră, și întinse a doua oară mîna; dar nu mai îndrăzni să îngîne niciun cuvînt; și trecătorul grăbi pașii, și se făcu, repede, nevăzut, la colțul uliței. Bătrînul se deslipi de lîngă gard, și eși în lumina străzii din care fugise. Mirosul pîinei îl chema de departe, nu-l lăsa să plece înnainte; și moș-Gheorghieș trecu iar pe lîngă brutărie; atinse aproape, cu mîneca minteanului, taraba încărcată și, după ce se depărtă cîți-va pași, se opri și se uită împrejur, cu o privire furișată, ascunsă, și se întoarse îndărăt. Cînd fu lîngă brutărie, se alipi binișor de tarabă, privi cu coada ochiului: stăpînul, un om cu obrajii roșii, mari, crescuți ca niște pîini, își număra banii; moșneagul întinse mîna, luă o pîine, o strecură subsuoară și pripi pașii; dar, deodată, se înnălță un glas tăios de femee:

«Ei, domnule, ți-a furat o pîine».

Bătrînul își încleștă mîna așa de tare în pîine, că-i intrară degetele în miezul ferbinte, — și începu a fugi, Auzia în urmă pași, fluerături, țipete, larmă:

www.digibuc.ro

«Puneţi mîna pe el; a furat o pîine...»

Bătrînul fugea, cu sufletul îngheţat, înfingîndu-şi tot mai adînc degetele în miezul fierbinte, din care trupul lui flămînd sorbea, parcă, puteri. Dar, deodată, simţi la spate, un gîfîit, şi o mînă îi căzu, grea ca de plumb, peste umăr şi-i înfipse unghiile în carne; un pumn îi căzu ca un ciocan în creştet, şi moşneagului îi năluci pe dinaintea ochilor o perdea de sînge şi căzu grămadă jos; văzu, ca printr'un fum, braţe negre înnălţîndu-se, lovindu-l; simţi în gură ceva cald; apoi toate se turburară, se risipiră ca o negură, se şterseră. Simţi că-l ia o apă lină, închise ochii, şi se lăsă, cu capu 'n piept, pe-o coastă, pe caldarîm,—şi rămase aşa, nemişcat, cu obrazul culcat pe braţul întins, cu degetele încleştate în pîine, cu o şuviţă neagră de sînge pe bărbie.

www.digibuc.ro

CUCOANA SULTANA

Moș-Prisăcaru dăduse o raită prin vie, cu pușca'n spate, cu cușma plesnită pe ochi, și acù se așezase la sfat, între argați, cu luleaua-între dinții înegriți și știrbi.

In fund, pe cerul albastru-închis, se lămureau, mohorîte, curțile boerești, cu acoperișul țuguiat, cu gura neagră a pivniței, supt pridvorul cu bolțile răzemate pe stîlpi scunzi.

Nasul moșneagului, se ițea din cînd în cînd, din întuneric, trandafiriu în lumina cărbunelui din lulea, care, cînd trăgea moș-Prisăcaru mai vîrtos, se deschindea în noapte ca un ochi de aur:

«Ce știți voi, mă băieți, nu știți nimic, făcu, într'un tîrziu, moșneagul, cu dispreț. Aveți voi la știință, bre, că'n beciul curților acestora, i-o stafiie? Habar n'aveți; de unde să știți, dacă vă culcați odată cu găinile. Eu am văzut-o, măi, ea așa, cum vă văd acù pe voi. Eu mă uitam la ea și ea se uita la mine cum să zgîește

www.digibuc.ro

acù la mine blăstămatu de Chivu, — și eram un boț cu ochi numai... Cum îmi era mie obiceiul, de mă țineam scai de bunicul, Dumnezeu să-l erte, — într'o seară, cînd l'am văzut că-și ia pușca din cui și intră în vie, m'am luat și eu după el ca un mînz. După ce-a dat cîteva tîrcoale prin vie, cum îi era treaba, — s'a culcat supt o căpiță. Dacă l'am văzut că se culcă, m'am strîns și eu covrig la spatele lui, m'am înfășurat bine în antereuaș, și osenit cum eram, cît ai scăpăra, m'a furat somnul. Cît oi fi dormit, nu știu. Cînd am deschis ochii, deasupra curților, răsărea luna. Și cum stam eu așa, cu ochii la casa boerească, mi-am adus aminte de ce ne povestea, într'o seară, bunicu, ș'atunci parcă mi-a stat inima de frică; parcă s'a făcut mititică și s'a pitit ca o gînganie speriată. Cum stam eu acolo, ghemuit, ca un pui de bodaproste, am prins a întinde binișor mîna, să-l clațin pe bătrîn și să scîncesc: «Bunicule-bunicule..» — da'n'am apucat nici a scînci, nici a'l atinge, ș'odată mi-a rămas încremenită mîna, la jumătate de cale: în gura pivniței, în bătaea lunei, sta ca o stană, o namilă de Cerchez, c'o cușmă albă cît o baniță c'o barbă cît un măturoi, revărsată pe piept, cu mondirul plin

www.digibuc.ro

de fireturi, și se uita la mine, cu niște ochi ca doi cărbuni aprinși...»

Aici moșneagul, după ce'și arătă iar nasul în rumeneala lulelei, zise:

«Hei, ce știți voi, măi băeți; nu știți nimic... Știți povestea cu cucoana Sultana? — n'o știți... Știți cine a fost cucoana Sultana? — habar n'aveți... Bre, ci-că muere cu *coraj*, ca cucoana Sultana, nici n'a fost, nici n'o mai fi, — dar nici trupeșă și frumoasă ca ea, mai ba... Ea, spunea bunicu, c'a stăpînit, înnainte vreme, meleagurile, acestea; ea singurică, cu capu' ei de femee,—că bărbată-su, repede și de grabă, a închis ochii. Iéra, mă rog, o șerpoaică de femee, cît un plăeș, ș'avea o față albă și niște ochi negri, mămulică, să'i scoată și pe sfinți din minți. Și cîtă boerime n'a umblat val-vîrtej s'o ia; cîte butci, cu telegari înnaintași, n'au intrat, ca un vînt năprasnic, pe poarta curților *istora;* de cîte ori n'a clocotit satul de harapnice și zurgălăi... Aș! pe toți ia trimis la plimbare; că vedeți, ea ci-că s'avea bine cu'n flăcău dela curte; cu unul Neculai Pristavu: un zdrahon cît un munte, cu fața cum îi cașul și cu niște plete ca pana corbului.

Dimineața, cînd se zărea de ziuă, cucoana

www.digibuc.ro

Sultana se arăta în cerdac, cu cizmuliţe de piele rusască, cu pinteni de argint, c'o pălărie bărbătească, de catifea, aşezată cam pe-o ureche, şi cu harapnicu'în mînă, cu codiriştea ferecată cu un şarpe de aur — şi striga odată voinicește: «Gata, Neculai? — Gata, duducuţă»! Şi cît ai bate'n palme, Pristavu se înfăţişa cu doi cai mărunţi, negri ca tăciunele, cu coamele creţe. Cucoana Sultana cobora sprintenă scările de piatră, şi duriţele zimţuite sunau dulce; îşi încleşta stînga-în coamă, punea piciorul în scară, şi, cît ai clipi, era călare, bărbăteşte. Abraşă femee! Ci-că toată ziulica, măi creştini, umbla în buestru printre lanuri, dreaptă'n şea ca un voinic, c'o mînă'n şold, cu pălăriea pe ochi, cu Pristavu după ea, ca o umbră.

Acù, iacătă că, într'o toamnă, se umple satul de Muscali şi la curte s'aşează tablabaşa vreo zece Cerchezi şi'un ofiţer cîrn c'o cuşmă cât o stamboală şi c'o barbă cît o mătură. Repede şi degrabă, ofiţerul a început a-i face ochi dulci cucocnei Sultanei. Cînd o vedea, numai ce ducea o mînă la inimă şi dînd ochii peste cap, ofta din băerile inimei: «*Liubliu te be, halubuşca...*» Adică: «Te iubesc, hulubiţo»... Iar cucoana Sul-

www.digibuc.ro

tana îi întorcea spatele și, intrînd la ea în odae, îi trîntea ușa-în nas și trăgea zăvorul.

Rusu, dacă vedea așa, eșia în cerdac și prindea a se purta pe dinaintea ferestrii ei, oftînd avan, și, țuguindu-și gura, îi trimetea hojma sărutări, ia așa, cu două degete, cum trimet boerii.

A trecut așa, ca vreo două săptămîni, și Rusu, decît își făcea samă; se frământa ca pe jăratec și se topea pe picioare, vâzînd cu ochii.

Intr'o noapte tîrziu, — o fi fost după miezul nopții, poate,—cucoana Sultana aude prin tindă pintenii Muscalului: «zur, zur...» ș'odată răsună trei bătăi încete-în ușă: «cioc-cioc-cioc...», ș'apoi îl aude pe Rus murmurînd încetișor:

«*Liubliu te be, halubușca...*» și, după un răstimp:

«*Atvari dvari...*» Adică: «Deschide ușa...»

Mai trec așa cîteva clipe, și iar:

«*Atvari, dvari, halubușca...*»

Da cucoana Sultana, nici pis. Rusu-începe a mormăi mînios. Cucoana Sultana, pace, nu se clintește. Ș'odată prinde Muscalu a trînti cu pumnul în ușă; apoi cu cizmele, — să spargă Rusu ușa și pace... Atunci cucoana Sultana, dac'a văzut ș'a văzut, că se 'ngroașă gluma, a

www.digibuc.ro

întins mîna, a luat, din peretele încărcat de hangere și pistoale, un junghiu ferecat în argint, ș'a răsărit în prag, așa cum se găsea: numai în cămașa de borangic, cu părul desfăcut, revărsat pe spate, ca o beteală în lumina candelei. Muscalu-atunci s'a prăvălit înnăuntru ca un mistreț. In aceeaș clipă, în întuneric, a sclipit ca o frântură de fulger, și Cerchezul a deschis brațele, — s'o cuprindă parcă — și s'a prăbușit pe spate; — ș'a rămas așà neclintit, cu brațele întinse-în lături, ca o cruce...»

www.digibuc.ro

COMOARA

Pe-o alee singuratică din Cișmigiu, se primblă, pe dinaintea unei case cu ferestrele-în grădină, o bătrînă, cu părul alb colilie, supt capela bătrînească, legată pe supt bărbie. Pășește mărunt pe nisipul aleei, cam aplecată înnainte, sprijinindu-se în umbrela veche, eșită de soare. Din cînd în cînd, întoarce capul spre o fereastră din dreptul unui plop, parcă ar vedea pe cineva la geam. De vre-o două ori s'a oprit, o clipă, în dreptul geamului. Apoi s'a așezat pe o bancă.

Amurgul părea că izvorăște din pămînt, ca un abur, care cucerea, încetul cu încetul, trunchiurile negre ale sălciilor uriașe și ale castanilor înfloriți; gonia lumina, ce fugea spre creștetul copacilor și, de ce se urca mai sus, era mai aurie: cașicum s'ar fi îndesit, s'ar fi strîns din ce în ce mai mult, ca să încapă pe locul tot mai mic care-i rămînea.

In curînd umbrele amurgului învăluiră copacii, de jos pînă 'n vîrfuri; și norii cari plu-

www.digibuc.ro

teau, ca niște nave de aur în văzduhul limpede, păreau închegați din lumina gonită de pe pământ.

In grădina plină-acum de taina sării, numai pe flori părea că mai rămăsese lumina zilei.

In umbra unei alei, rătăceau, ca o singură ființă, doi îndrăgostiți; pe o bancă, altă pereche, sta mînă-în-mînă, cu ochii ațintiți departe; stăteau neclintiți ca niște stane, cașicum sufletele lor înlănțuite în înbrățișarea dragostei s'ar fi înnălțat în seara albastră.

Bătrîna, care visa pe bancă, voise să treacă numai prin grădină, ca să scurteze din drumul spre casă; și de data asta, s'a întîlnit cu zăbava,

Umbrele amurgului, taina care învălue aleele, miresmele umede ale Cișmegiului, lacul, cu lebedele care plutesc solemne pe luciul apei, toate s'au sfătuit, parcă, să n'o lase pe bătrînă să plece acasă; s'o turbure, să-i răscolească visuri vechi, să-i cheme trecutul îndepărtat; și s'o ție multă vreme încremenită pe banca aceia stingheră.

De demult, cînd era fată de nousprezece-douăzeci de ani, a stat în casa de colo. Ii zărește ferestrele licărind. printre frunzarele întu-

www.digibuc.ro

necate, pe cari seara le-a umplut c'o pubere de cărbune parcă.

Acolo a fost odăița ei de fată, după fereastra dinaintea căreea s'a oprit adinioarea de două ori.

Seara, îi plăcea să deschidă geamul și să stea pînă tîrziu, cu ochii la lebedele și la bărcile de pe lac; la îndrăgostiții dintr'o luntre, ori la vreo pereche care rătăcea, departe de lume, în fundul unei alei.

In toată ființa ei simțea o turburare neînțeleasă; ceva ca o așteptare nelămurită, ca o beție dulce. Și atunci adierile grădinei treceau ca mîngîierile unor mîini nevăzute, îi strecura prin vine un fior; și dînsa, închizînd ochii, sorbea adînc miresmele puternice.

Intr'una din seri, pe cînd sta astfel, la fereastră, o făcu să tresară niște pași, și cînd coborî ochii, întîlni privirile unui necunoscut, care trecea agale, cu o carte-în mînă; și, la privirea aceasta stăruitoare, simți că-i năvălește sîngele în obraji și fugi. Apoi, după un răstimp, veni tiptil, și-l văzu, de după perdea, întorcîndu-se înnapoi, cu ochii la geam; și era cît pe ce să pufnească de rîs, cînd îi auzi pașii supt fereastră. După ce trecu, se răzemă de prichiciul ferestrei, și-l petrecu cu ochii pînă-l văzu

www.digibuc.ro

că se întoarce iar. Atunci se ascunse din nou, după perdea, și cînd îi auzi iar pașii scîrțiind pe supt fereastră, îi veni să strige: «Cu-cu...»

In noaptea aceea, nu putu dormi; se învîrti în așternut ca pe jăratec, până tîrziu.

Afară era lună, ca ziua, și geamurile luceau ca niște plăci de argint. Pe ostrov, cînta orchestra vestită a lui Ciocîrlie.

Se sculă din pat, și se duse la fereastră; și stătu mult, cu fruntea răzemată într'o mînă, în răcoarea umedă a nopței. Dela geam, ostrovul plin de lume, părea în lumină, o grădină cu crizanteme uriașe.

Bărcile treceau prin umbră, negre ca de cărbune; prin lumină, albe ca zăpada.

La debarcader, luntrile stăteau ca niște pești năstrușnici, eșiți la lumină.

Și dînsa simțea în suflet un gol, o părere neînțeleasă de rău; și se pomeni, într'un tîrziu, plîngînd încetișor, fără pricină.

A doua zi, cum se trezi, alergă la oglindă și se peptănă c'o grijă deosebită: își prinse apoi un trandafir în păr, își zîmbi și începu a se îmbrăca cîntînd.

In ziua aceea alergă de mai multe ori la oglindă și-și potrivi părul, și pînă în seară umblă

www.digibuc.ro

fără astîmpăr prin casă. Cum prinseră a se aș-terne umbrele amurgului, se așeză la geam.

Auzi un pas, și inima începu ai bate grăbită: pe alee trecu, tîrîndu-și imineii, fînaragiul grădinei, cu prăjina, în vîrful căreea tremura o luminiță de candelă. O părere ușoară de rău, îi încetini bătăile inimei. Dar, deodată, pe cînd urmărea, cu capul plecat pe-o mînă, o lebădă singuratecă pe lac, auzi chiar supt fereastră niște pași, și ochii i se întîlniră cu ochii necunoscutului de eri: niște ochi neobișnuit de mari și de negri, — îi văzu bine acum, căci numai fugi, ca rîndul trecut, — niște ochi, în cari se oglindea parcă toată melancolia grădinei.

Necunoscutul păși agale pînă în capătul aleei, apoi se întoarse, cu capu-înclinat pe un umăr; și-i simți privirile de departe, învăluind-o.

In aceeași clipă, trecu la braț, încet pe gînduri, o pereche tînără, și amîndoi o urmăriră pînă departe. Și cînd se priviră iar, își zîmbiră fără să vrea. Și așa, din senin, simți dintr'o dată, că o cuprinde o milă nemărginită de străinul cu ochii negri, de străinul singuratic.

Il vedea în fiecare seară. O fericire mare îi năvălise-în suflet, ca o cascadă de lumină; și toată ziua cînta voioasă, ca o păsărică într'o

www.digibuc.ro

rază de soare. Şi cînd o căutai, se gătea la oglindă, cu ochii albaştri scînteind ca două safire: îşi zîmbea, făcîndu-şi guriţa mică, ca o cireaşă; îşi tremura alene genele mătăsoase, ca de fiorul unei sărutări; se privea, cu coada ochilor, sireată; s'aşeza la oglindă, cu capul răzemat într'o mînă, ca la geam, şi-şi lua o mutră plină de melancolie; şi deodată o pufnea rîsul şi sărea dela oglindă murmurînd:

«Vai, ce nebună sînt!»

Cînd era vreme rea, însă, sta mîhnită, ca o vrabie în ploaie. Pe fereastră lunecau încet lacrimile ploii.

Grădina era pustie, lacul turbure, şi copacii, cu crengile grele de apă, aplecate, păreau mîhniţi de pustiul aleelor.

Cînd se lumină, îi venea să joace de bucurie singură, ca o nebună. Ii venea să bată-în palme şi să strige: «Am să-l văd; am să-l văd...»; să se coboare în grădină, şi să îmbrăţuşe copacii plini de mustul pămîntului; să se dea de-a dura, ca o jivină, prin iarba fragedă.

Deschidea fereastra, şi nările i se umflau şi peptul involt i se ridica, să rupă, parcă, piepţii de mătase.

Cum se aşterneau umbrele amurgului, dînsul

www.digibuc.ro

răsărea în capătul aleii. Acuma, cînd trecea, dacă nu era nimeni pe alee, murmura:

«Bună seara» apoi mai încet: «Ce dor mi-era de tine... Ce dragă-mi ești...».

Și vorbele acestea, răsunau, în sufletul ei, limpede, melodios, ca niște picușuri într'o boltă de piatră; și închideau în ele, întotdeauna, aceeași vrajă, aceeași dezmerdare, aceeași beție, același fior, care-o făcea să închidă ochii, ca de arsură unei sărutări, să soarbă mai adînc mireazma amețitoare a teilor.

După vre-o săptămînă-două, începu a fi mai îndrăzneț; venea și noaptea tîrziu, după ce adormeau toți ai casei, și zvîrlea cu nisip în geam, pînă cînd se deschidea fereastra, și izvora, din întuneric, ca o lumină, umbra ei albă.

Copacii se înnălțau negri ca niște pete de întuneric mai adînc; lacul licărea ca o oglindă de păcură; și luminile felinarelor tremurau în adînc, — unele ca niște șiraguri de stele, din cari se desprindea cîte o stea și picura în noapdea lacului; altele ca niște clituri de timpsii de aur, din cari, din cînd în cînd, cădea, cîte una la fund.

De cîteva nopți, o ruga să se coboare în grădină; dar ea răspundea, întotdeauna, cu aceeași

www.digibuc.ro

hotărîre, că nu se poate. Cîte odată, o cuprindea o milă nespusă, cînd îl vedea, în noapte, singur, în grădina pustie; și atunci îi venea să se coboare, și să-l mîngîe și să-l strîngă la piept și să-l sărute pe frunte, ca pe un copil părăsit; dar o oprea o frică tainică, izvorîtă de undeva din adîncul ființei ei, ca o aburire rece de vînt, care-i trecea peste inimă.

Intr'o noapte, adormise așteptîndu-l. Intr'un tîrziu, i se păru, că aude un sunet tainic în geam, și se înnălță într'o mînă, ascultă, și auzi iar sunînd ceva, — acuma limpede, în tăcerea adîncă a nopții; și coborîndu-se din pat, păși în vîrful pantofilor pînă la fereastră. Innainte de a deschide, rămase, o clipă, încremenită în fața frumuseței dumnezeești a grădinei. Pretutindeni, prin alei, plutea o pulbere viorie, luminoasă, scînteetoare, ca o pulbere de nestimate. Și între sălciile, cari în lumina aceasta păreau de cărbune, lacul ardea ca o tipsie de argint, din care izvora, parcă, toată lumina care umplea bolțile aleelor; iar podurile se bolteau ca niște arcuri de abanos.

Și cînd deschise fereastra, mirezmele teilor o amețiră; cașicum vrăjiți și ei de noaptea aceasta, — pe care Dumnezeu o aszvîrlise ca

www.digibuc.ro

pe un diamant uriaș pe pămînt —, își înnălțau mirezmele, ca o jertfă, ca un psalm de laudă.

Și cînd dînsul murmură:

«Nu fii rea, haide, coboară-te...» dînsa nu mai stătu o clipă în cumpănă; lacul, lebedele, mireazma teilor, aleele, — toată grădina o chema. Își luă șalul și coborî ca o lunatecă scările. Și cînd deschise portița și răsări, albă ca o statue în lună, dînsul se prăbuși la picioarele ei, și strîngîndu-i-le în brațe, ca un eșit din minți, prinse a-i săruta nebun pantofii de atlas; pantofii ei mici ca condurii cenușăresii.

Dînsa simția, ca într'un vis, gura lui de foc, gura lui lacomă, rătăcind tot mai sus, peste carnea ei caldă, învăluindu-i tot trupul în sărutări de foc; și de fericire îi venea să țipe; toată ființa ei înfiorată îi svîrlea în gură un țipăt, pe care-l ucidea între dinți.

Și cînd gura aceasta sălbatecă ajunse la gura ei mică, se opri mult, ca la un loc de popas; în sărutarea aceasta, părea că voește să-i soarbă sufletul; în ea, sufletele lor se sărutau, se îmbrățișau, se încleștau,—voiau parcă să se smulgă din temnițile trupurilor, să se topească unul în altul, să facă pe vecie un singur suflet.

Apoi, într'un tîrziu, prinseră a rătăci strînși

www.digibuc.ro

la braţ, prin pulberea lunei, pe supt bolţile grădinei, cari întindeau deasupra capetelor lor horbate negre. Cînd scăpăta asupra lor, prin frunzare, o rază a lunei, — pe umere, li se aşeza ca o zăpadă albastră; părul ei bălai se aprindea în umbră; cerceii, inelele, fulgerau întunericul; pantofii albi căpătau o lucire de argint.

Se aşezară pe o bancă, în lumina lunei, ca pe o laiţă de marmoră.

La cîţiva paşi, se ridica un tei încărcat de floare, şi floarea părea, în lumină, de fildeş.

Dînsa sorbea cu lăcomie mireazma umedă a teiului, pe care o simţea parcă curgîndu-i, pînă în adîncurile făpturii sale, îmbălsămînd-o toată, ca pe un fagure.

Dînsul murmură:

«Ce-ar fi, dacă ne-am primbla cu barca? Hai, să ne primblăm...»

Ea se supuse; şi, ca într'un vis, păşi la braţul lui, printre răzoarele de flori, pînă la bărci.

Dînsul îi ajută să se sue într'o luntre; sări sprinten alături, desprinse barca dela mal şi, prinzînd vîslele, se lăsă pe spate, şi luntrea se depărtă uşoară de ţărm, într'un freamăt dulce de unde, făcînd să se clatine, să joace, toate

www.digibuc.ro

luntrile de lîngă mal și sfărămînd apa, pînă departe, în nenumărate oglingioare de aur.

Barca luneca în freamătul ușurel al apelor, însemnînd în urmă o brazdă lungă de jar; iar din vîsle, cînd se înnălțau, boabe de apă picurau scînteind în lună ca niște pietre scumpe. Și pînă tîrziu rătăci barca singuratecă; pluti fără țintă, ca o pasăre uriașă, pe care n'o lăsa să doarmă văpaea lunei.

La noaptea asta de nebunie, se gîndea acum bătrîna, care se așezase mai la o parte, pe o bancă din Cișmigiu; la noaptea aceasta dumnezeească, pe care o purta în cea mai adîncă taină a sufletului, ca pe o comoară.

Se gîndea că nu i-a părut rău niciodată de nebuniea aceasta; că ea a fost singura fericire mare din viața ei necăjită.

Dînsul, dela o vreme, a început a veni din ce în ce mai rar, pînă cînd n'a mai venit. Dînsa, o lună a fost între viață și moarte; prin ființa ei a trecut un vifor, care i-a lăsat sufletul gol; a lăsat în urmă un pustiu, în care mai trăia numai ura ei, ca o fiară. Apoi rana, — prin care cursese parcă tot sîngele din trupul ei tînăr, — s'a închis. Ura a adormit; și acum, de mult, o simte c'a murit. Pe dînsul, la început,

www.digibuc.ro

l'a mai zărit de cîteva ori pe stradă, la teatru; apoi nu l'a mai văzut, nici n'a mai auzit de el.

Trăește, nu mai trăește? Nu știe. Poate că, după ce s'au așternut ani mulți la mijloc, după ce vremea le-a nins părul și s'a însemnat eroglifele pe fețele lor, — poate, că, într'o zi, au trecut unul pe lîngă altul și nu s'au mai cunoscut.

Ea s'a măritat cu un om care a făcut din viața ei un pustiu. A venit într'o zi un copil, ca o undă de lumină în viața ei; dar n'a avut noroc de el: copilul a murit, raza de soare s'a stins, și de atunci altă rază nu s'a mai aprins în întunericul vieței ei.

Parte de fericirea copilăriei n'a avut, căci mama ei a murit așa de tînără, încît ea nici nu-și aduce aminte de dînsa; și tatăl ei a adus repede o străină în casă, — o străină, care întotdeauna o privea cu ochi plini de ură și n'a avut niciodată o mîngîiere, o vorbă bună pentru ea.

De aceea, pururea are să binecuvînteze noaptea de rătăcire; noaptea în care s'a dat trupul și sufletul aceluia care a părăsit-o.

Și cîte odată, cînd stă seara tîrziu, în lumina tristă a lămpii, singură în casa pustie, își amin-

www.digibuc.ro

teşte de noaptea aceasta; şi atunci o desgroapă din chilioara ei adîncă, cum îşi desgroapă, din cînd în cînd, avarul comoara, — şi stă aşa neclintită, cu ochii albaştri în gol, pînă cînd uşa se deschide şi intră'n casă un bătrîn cu faţa aspră.

www.digibuc.ro

O UMBRĂ

Nu știu ce anume mi-a trezit amintirea aceasta dureroasă. Poate țîrîitul jalnic al ploii, care, uneori, aduce cu un suspin; poate lumina turbure, mohorîtă, care plutește azi în casă, ca o ceață; poate mirosul de frunze veștede, ce-mi vine pe fereastra deschisă, — mireazma aceasta de toamnă, care-mi strînge inima... Cine știe, ce anume mi-a adus azi umbra chinuită a lui Ioan Vameșu.

Gimnaziul l'am făcut într'un tîrgușor din fundul Moldovei. Stam la gazdă la o profesoară, Elisa Vameșu. Bărbatul ei era cu mintea rătăcită de cînd îl dăduse afară din slujbă. Auzisem că-l îndepărtase fără nici o vină, așa cum se lasă pe drumuri în această binecuvîntată țară. Și iată că astăzi, fără să știu de ce, mi-a răsărit în minte umbra dureroasă a bolnavului, și-l văd limpede, cașicum ar fi aevea înnaintea ochilor mei: deșirat, adus de spate, cu o lumină de rugă în ochii albaștri-șterși,

www.digibuc.ro

cufundați în orbite-adînci, cu mînile atîrnînd moi de-alungul trupului; îmbrăcat pururea într'o redengotă roasă, pătată, cu niște ghete scîlciate, cu vîrfurile aduse-în sus. Umbla, întotdeaua, ca o fantomă; parcă se temea se calce mai tare, și strecura în lături priviri sfioase.

Din ziua în care rămăsese fără slujbă, cucoana Elisa dăduse drumul slugii. Il vedeam pe Vameșu tăind lemne, într'un ungher al ogrăzii, ferit de ochii vecinilor, oprindu-se, din cînd în cînd, și strecurînd priviri piezișe, de teamă; îl auzeam spălînd vasele în bucătărie, îl vedeam seara, cinchit pe un scăunaș, în odăița lui de lîngă bucătărie, în lumina pustie a lămpii, văcsuind ghetele nevestei, cu ochii departe, în gol. Noaptea, tîrziu, după ce adormea lumea din ulicioara noastră, îl auzeam eșind binișor pe ușă, apoi pe portiță; ș'atunci știam că se duce s'aducă apă dela fîntînă. Il auzeam, poate, vreme de un ceas, eșind și intrînd pe portiță și turnînd apă în putina de supt perete; așa căra în fiecare noapte, pînă cînd o umplea ochiu; și numai atunci intra în chilioara lui, în care nu era decît un pat. Uneori, pînă noaptea tîrziu, vedeam arzînd la el lumină și venea pînă la mine un murmur nedeslușit, — atunci știam

www.digibuc.ro

că stă în capul oaselor pe mindirul gol și hrentuit și citește biblia; și, în liniștea adîncă, mi se părea că deslușesc și fîșîitul filelor.

Cîteodată, se izbea o ușă, ca de furtună, și glasul tăios al cucoanei Elisei se înălța plin de mînie în noapte:

«Da pînă cînd, mă rog, nerușinarea asta? Auzi, să stea cu lampa aprinsă pînă la vremea asta: parcă eu fur gazul, nu-l cumpăr...»

Și lampa se stingea repede, iar cucoana Elisa trîntea ușa și intra în casă bombănind.

Intr'o iarnă, l-a dat, de spate, afară din casă, și o auzii strigînd:

Am să te duc la balamuc... Da pînă cînd am să-mi stupesc eu sufletul cu'n nebun? Nu ți-am mai spus, să nu-ți mai calce piciorul în casă, cînd nu te chem eu?»

Afară era ger și viscolea de dimineață; și-l văzui așezîndu-se umilit, numai în redingotă și cu capul gol, pe-o bancă din fundul ogrăzii. Șta acolo neclintit, cu capu'-în piept, cu fruntea încrețită, cu ochii în gol, cu mîinile bătătorite, vînoase, pe genunchi; și fulgii îl împresurau, se întrețeseau, roeau și i se așezau pe cap, pe umeri, pe genunchi. Și tîrziu, cînd îl pătrunse

www.digibuc.ro

gerul, se ridică tremurînd și se duse în odaea lui rece.

Aveau o fetiță, Lia, ca de vr'o trei-patru ani. După amezile, cînd cucoana Eliza era la școală, dînsul sta în casă și-și păzea copilul.

Toată dragostea lui de om chinuit se revărsa asupra Liei. Cînd o juca pe genunchi, pe fața lui osoasă încremenea un zîmbet de vis. Cîte odată, cînd sta afară, la soare, pe banca din fundul ogrăzii, cu fața sarbădă și chinuită ca de un gînd amar, Lia venea cu pașii ei mărunți și, suindu-i-se în brațe, prindea a-l mîngîia pe obraz, cu mînuțile ei grăsulii.

Ș'atunci din ochii lui șterși isvorau lacrimi și lunecau încet, cu frică parcă, pe fața brăzdată.

Intr'o zi, Lia se îmbolnăvi; sta întinsă în pătuceanul ei, cu fața albă, fără pic de sînge, cu ochișorii arzători. Și dînsul ședea toată noaptea la căpătîiul ei, zugrăvindu-se în lumina de amurg a candelei, ca o umbră neclintită de cărbune. După o săptămînă fetița a murit. Trei zile am auzit țipetele cumplite ale cucoanei Elisei. Lui, însă, nu i-am auzit glasul; sta numai ca o stană la capul fetiței lui și, din cînd în cînd, își ștergea o lacrimă.

A douazi, după înmormîntare, își începu supus

www.digibuc.ro

viața obișnuită. Il auzeam noaptea cărînd apă; îl vedeam ziua tăind lemne. După amiază, după ce pleca la școală cucoana Eliza, se ducea în odăița în care o ținea pe genunchi pe Lia, unde fetița îi mîngîia cu dragoste obrajii aspri; ș'acolo sta ghemuit pe un scăunaș, lîngă pătișorul ei, cu capu-în piept; pînă tîrziu, cînd știa că trebuie să se întoarcă cucoana Elisa; atunci se strecura afară, ca să nu-l găsească acolo.

Intr'o seară, pe cînd stam și priveam pe geam cum se cerneau fulgi mari de zăpadă, izbucniră dintr'odată țipetele cucoanei Elisa. In liniștea serii, vorbele se înălțau ascuțite, tăioase; îmi cădeau pe inimă ca niște zburături de schijă:

«Ce cauți aici, netrebnicule, nu ți-am spus, să nu-ți calce piciorul în casă? Afară... afară, afară... Fă ce știi, întinde mîna la pod, da' nu sta pe capul meu...».

In seara aceea nu s'a mai așezat, ca în alte dăți, pe banca din fundul ogrăzii; a eșit, așa cum era, cu capul gol, îmbrăcat numai în redingota lui lustruită; ș'a luat-o încet, prin seara tristă, prin ninsoarea domoală, spre cimitirul din marginea tîrgului.

Mergea parcă mai încovoiat ca 'ntotdeauna, cu gîtul subțire întins înnainte, cașicum ar

www.digibuc.ro

fi tras o povoară nevăzută; și fulgii îi tăeau, îi hăcueau în toate chipurile umbra deșirată.

Cînd a intrat în cimitir, înnopta, și sus, deasupra mormintelor, ninsoarea părea neagră; se cernea ca niște fulgi din àripile morții. In fundul cimitirului, Vameșu s'a oprit în fața unui mormînt ș'a îngenunchiat în zăpadă.

A douazi, cînd l'au găsit înghețat, pe un mormînt străin, pe care el îl socotea mormîntul fetiței lui, avea pe fața osoasă un zîmbet de vis, ca atunci cînd fetița îl mîngîia pe obraz, cu mînuțile ei grăsulii și-i zicea cu glasul ei de rîndunică:

«Săracu', tata, săracu'...».

www.digibuc.ro

GRUIA

Se dusese vestea de isprăvile lui Gruia tocmai la Stambul; și într'o bună dimineață, ce-i veni Împăratului: dădu poruncă unui pașă să-și ia o mie de eniceri și o mie de spahii, aleși pe sprinceană, și să plece să-l aducă pe Gruia, nevătămat, la Țarigrad. Ș'a purces oștirea, să împlinească porunca împărătească, și, dac'a ajuns la noi, a prins a ispiti în dreapta și 'n stînga, pînă cînd a aflat că Gruia, cînd se satură de voinicit, hodinește supt un tei din codrii Balaurului.

Au rătăcit Turcii vreme de o săptămînă prin întunecimile pădurii, prin hrubele verzi și umede, pînă cînd au simțit o mireazmă slabă de floare de tei; ș'atunci s'au luat după mireazma aceasta ș'au mers o zi și o noapte pîn'au ajuns la teiul lui Gruia. Numai teiul acesta era ci-că'n toată pădurea Balaurului: se înnălța în mijlocul unei poene, încărcat de floare și de armele lui Gruia; și, de înnalt ce era, părea că sprijinește în creș-

www.digibuc.ro

tet coviltirul cerului, și era așa de gros, că numai o horă de o sută de voinici l-ar fi putut cuprinde. Crengile dela poală, de încărcate de arme ce erau, atîrnau pînă'n pămînt, și frunza era așa de deasă, că cerul se vedea numai ca niște luminiți albastre; de parcă ardeau în frunzare mii de lumînări, ca într'un policandru al cerului. Și împrejurul minunii aceștia de tei, roiau, de dimineață pînă'n seară, într'un zumzet adînc, nesfîrșit, albinele: niște albine cu mult mai mari ca acele obișnuite, — niște albine coborîte, parcă, din grădinile raiului; și de aurii ce erau, părea că roesc, împrejurul teiului, stelele cerului.

Turcii se pitiră prin desișuri, și prinseră a se tîrî ca șerpii. Gruia dormea greu în noaptea de supt poala teiului, amețit de mireazmă; și calul negru ca tăciunele, păștea, nu departe, iarba grasă.

Pașa dădu poruncă unor spahii să așeze pe Corbul lui Gruia un iatac înzăvonit, pe de-afară zugrăvit, pe dinăuntru împodobit cu covoare persenești. Și, de-acolo, câțiva eniceri își luară inima-în dinți și-l ridicară pe Gruia binișor și-l așezară încetinel în iatac, pe Corbul lui; și alaiul porni domol pe supt bolțile pădurii. Și hăt tîr-

www.digibuc.ro

ziu, la trei zile, cînd ajunse la Țarigrad, se trezi Gruia din somnul lui adînc, se ridicâ într'o rînă, se frecă buimac la ochi și, punînd o mînă streșină de-asupra ochilor, se uită mirat peste marea încărcată de corăbii; iar cînd se desmetici și dădu cu ochii de pusderia de Turci ce-l împresurau înnarmați pînă'n dinți, își smulse un hanger dela brîu și se năpusti cu chica'n vînt, cu nările umflate. Atunci îl înconjurară pașalele cu bărbile albe și-l rugară, cu smerenie, să se liniștească, că nu s'atinge nimeni de el, ci că auzind Măritul Împărat de puterea lui, a dat poruncă să-l aducă cu alai mare, ca pe-o față împărătească, ca să-l vadă; și l-au adus în iatac, adormit, căci n'au îndrăznit să-i strice somnul.

Și dacă a văzut Gruia că-i vorbesc gheneralii Sultanului cu așa mare cuviință, ca unui obraz luminat, pe dată s'a liniștit și ș'a vîrît hangerul la loc. Și ducînd o mînă la mustecioara neagră, își aruncâ privirile peste zidurile oștirilor și văzu pînă'n zare ferbînd norodul, venit să-l vadă.

Chiar în clipa aceea începură meterhanalele să cînte, și într'un pridvor, împodobit cu Sumahuri și Buharuri și Karamaniuri scumpe și felurimi de flori pămîntești și străine, — răsări

www.digibuc.ro

Sultanul, cu barba albă revărsată pe piept, cu cealmaua cît roata carului, cusută cu mărgăritare, cu surgaciul de pene de cocor, prins într'un filigran de aur, bătut cu rubine, cu ilicul și șalvarii de sarasir năramziu. Ș'a trecut o mînă peste barbă, s'a așezat pe un jeț înflorit cu sidef și argint, între perini de urșinic, și și-a ațintit ochii mari asupra lui Gruia, care sta liniștit lîngă calul-corb, c'o mînă'n brîu, cu cușma cu zagara plesnită pe-o ureche. Sultanul înnălță o mînă și făcu un semn meterhanalelor să tacă; și' în tăcerea adîncă ce se întinse, vorbi unui pașă dela spate; și pașa coborî grăbit scările de marmură, în sunetul voios al pintenilor. Iar Împăratul se răsturnă pe perini și prinse a pufăi din narghilea ș'a arunca nouraşi albaștri de fum, privind printre gene la Gruia; pe cînd doi eunuci, cu fețele spîne și sbîrcite, stăteau drepți, ca niște făclii, de-a dreapta și de-a stînga, și-i făceau vînt cu apărătorile de pene de păun.

Gruia îl văzu pe pașa care coborîse scările, că vine spre el cu cîțiva eniceri cu niște frînghii de mătasă; văzu în fața pridvorului un copac năstrușnic, care umbrea jumătate de palat, și înțelese. Pașa se apropiè de el, cu un dragoman care îi tălmăci vorbele Sultanului:

www.digibuc.ro

«Măria-Sa, l-a rugat să le dea voe să-l lege cu frînghiile de mătasă, de copacul din preajma pridvorului, și dac'o fi vrednic să le rupă, atunci, aferim voinic!»

Gruia ridicâ dintr'un umăr și făcu:

«*Ghine*, să mă lege».

Enicerii îl luară și prinseră a-l cetlui de tulpină, cu frînghiile cît mîna de groase, de părea că l-au încolăcit niște șerpi uriași: își sprijineau un genunchi în trunchiul copacului și icneau trăgînd de odgon; și Gruia nici habar n'avea; înnălță ochii la o fereastră zăbrelită, zări capetele unor cadîne și zîmbi poznaș, pe supt mustecioara ca pana corbului. Și cînd isprăviră enicerii de cetluit, doar își umflâ odată peptul ca 'ntr'un oftat, și frînghiile plesniră ca niște șferi, și-i căzură grămadă la picioare.

Iar Sultanul bătu în palme și murmurâ:

«Aferim ghiaur!»

Și, întorcîndu-se către un general, îi spuse să coboare, să-l poftească în pridvor. Și Gruia urcâ sprinten scările pridvorului, păși liniștit, cu opincile lui cîrjoiate, pe covoarele moi ca niște saltele. Și cînd îi întinse Sultanul mîna și prinse a-l firitisi în limba lui, Gruia își re-

www.digibuc.ro

pezi palma și pocni cu ea în palma Sultanului, răcnind:

«Noroc să dea Dumnezeu!»

Și cînd i-o strînse-odată, trosni mîna dalbă a Impăratului și Luminăția-Sa se îngălbeni ca turta de ceară, și duse repede degetele la gură și și le muscă.

Apoi îi arătă un jeț de alături, și-l pofti să șadă. Gruia s'așeză între perinele de mătasă; dar cu cușma-în cap, pe-o ureche, zicîndu-și în sine:

«Da la ce să-mi scot adecătelea căciula: să-și scoată și el fesul, și mi-oi scoate și eu cușma...»

Împăratul bătu din palme, și, cît te-ai șterge la un ochi, se ivi de după o perdea scumpă, cafegi-basa, c'o tipsie încărcată cu feligene de cafea, și, după ce-și luă Împăratul feligeanul, eunucul se opri cu tava în fața lui Gruia. Dînsul luă un feligean, și-l dădu de dușcă ca pe-o ceașcă de rachiu, și, mușcîndu-și limba, puse feligeanul grăbit pe tavă și se gîndi:

«Măi, da abraș gust mai au și Impărații!»

După asta, un alt eunuc, veni și-i așeză dinnainte o narghilea. Gruia trase cu coada ochiului și făcu și el ca Împăratul: luă între degete capătul de chilimbar fereçat în aur, și începu a

www.digibuc.ro

sorbi fumul rece și plin de mirezme și a-l zvîrlì în sus.

Trecu așa preț de un sfert de ceas, și Sultanul dădu altă poruncă unei pașale, care coborî într'un suflet scările.

Și, cît ai bate 'n palme, răsăriră opt ceaușì, cu'n cal sălbatec, prins, nu de mult, din herghelie: alb ca zăpada, cu'n gât ca de lebădă și cu coama și coada revărsate pînă'n pămînt.

Și tălmaciul se înfățișă înnaintea lui Gruia și-i spuse că Împăratul a zis:

«Dacă o fi vrednic să încalece, din fugă, calul ăsta, apoi, ferice, de țara care are așa voinic...».

Calul se opri în fața pridvorului, stătu o clipă neclintit pe picioarele subțiri ca niște coarde, cu capu' isteț înnălțat, cu nările umflate, — ca săpat într'o stană de marmoră; și cînd necheză odată, începu marea a clocoti în tălazuri și corăbiile a-și legăna catargurile ca un codru bătut de furtună.

La un semn al Sultanului, ceaușii îi dădură drumul, și calul sclipi ca un fulger alb.

Gruia coborî domol scările, trase cu ochiul spre geamul cadînelor; și zîmbi iar tainic, pe supt mustecioară. Apoi își aținti ochii ageri spre cal, care venea ca o nălucă; și cînd îi veni bine,

www.digibuc.ro

se repezi sprinten, își încleștă o mînă în coamă și săltă sus, ușurel ca o pană. Calul se înnălță în două picioare, gata parcă să deschidă aripi și să se ridice în senin; prinse a se roti ca o volbură de omăt; întorcea capul mic, cu ochii mari, însîngerați, plini de mînie, să-l muște pe călăreț,—și Gruia sta drept, ca o făclie, liniștit; numai pletele negre îi fluturau. Și deodată calul făcu o copcă de ciută, și porni ca un vîrtej. Norodul se tălăzui; țipetele de spaimă se înnălțară de pretutindeni; zidul viu se despicâ, și năluca albă săgetă prin strunga deschisă și se făcu nevăzută. Dar cînd socoteau cu toții că nu se mai întoarce, răsări într'un tunet de glasuri: pășea acum cuminte, cu picioarele lui fine ca niște picioare de căprioară, cu capu-în piept; și vîntul îi fura spuma depe zăbale, depe trupul tînăr, ș'o purta pînă departe, asemenea unor păseri albe; iar Gruia sta drept, c'o mînă 'n șold, ca turnat în aramă; și, cînd ajunse în dreptul pridvorului, opri, și calul îngenunchè blînd ca un miel. Atunci Împăratul strigâ de sus, nespus de voios:

«Aferim, viteaz?»

Și-l pofti iar în pridvor. Și iarăși îl firitisi în limba lui, poftindu-l să stea pe jețul din

www.digibuc.ro

stînga, locul de cinste la Turci; și iar cafea și narghilea.

După asta, Sultanul cuvîntâ către pașale și viziri, mîngîindu-și barba albă:

«Il mai pun la o încercare, și dacă o fi vrednic s'o ducă și pe asta la bun sfîrșit, apoi atunci nu mai e voinic supt soare ca Gruia.. Să se aleagă trei mii de eniceri; cei mai viteji din toată împărăția, și să iasă cu paloșele să se lupte cu dumnealui...».

Și, cît ai clipi, se iviră enicerii cu paloșele 'n mînă, cu comanacele lor înnalte, de pîslă albă, și cabanițele albastre, încheiate cu ceaprazuri de fir, — și se opriră în fața palatului. Gruia se ridică liniștit din jeț și coborî scările.

Norodul tălăzuia pînă'n zări, ca o mare bătută de vînt; un platan încărcat de Turci, trosni și se prăbuși la pămînt.

Gruia se opri în mijlocul pajiștei, își scoase cușma și făcu trei cruci; apoi trase paloșul și-l înnălță, ca pe-un fulger, în lumină, și așteptă. In liniștea adîncă ce se întinsese, se ridică un glas aspru, și enicerii îl înconjurară într'un tropot grăbit, cu nările umflate, ca niște fiare, cărora le miroase a sînge, — și Gruia sta senin, cu paloșul pregătit; și frumos și fraged la față

www.digibuc.ro

cum era, părea un arhanghel pogorît din slava albastră.

Şi cînd enicerii se traseră îndărăt, se încovoiară şi se prăbuşiră, Gruia se prefăcu parcă într'un vîrtej; ş'aşa de repede îşi învîrtea paloşul, încît părea că deasupra capului îi pluteşte o tipsie uriaşă de argint, de care se sfărmau paloşele enicerilor, cari îl împresurau, scînteeau, sclipeau ca o reţea de fulgere.

Trupurile enicerilor se prăbuşeau, şi, pe pajiştea verde, înflori parcă o horă de maci, ca la un semn sfînt; şi deodată enicerii prinseră a striga: «Alah-Alah!» şi căzură în genunchi în faţa pridvorului, cu frunţile la pămînt.

Ş'atunci Impăratul fluturâ din naframă şi-l pofti iar pe Gruia în pridvor, şi, ridicîndu-se din jeţ, îl întimpinâ el însuşi în prag şi-l bătu pe umăr, şi chemînd talmaciul, îi spuse să-i tîlcuiască lui Gruia, că-l roagă frumos să rămîe în Ţarigrad şi-l face mai mare peste toate oştirile împărăţiei.

Cînd rostì Impăratul vorbele acestea, toţi gheneralii dimprejur se îngălbeniră, de parcă le ridicase atuncea pînza de pe obraji; dar repede se luminară la faţă, căci Gruia răspunse:

«Ii mulţumesc, Măritului Impărat, pentru bu-

www.digibuc.ro

nătate: da' eu nu pot rămîne: mă-întorc, musai, pe meleagurile mele».

Atunci Impăratul mîhnit, îl rugă să poftească în palat și să-și aleagă tot ce i-o plăcea. Și opincile cîrjoiate ale lui Gruia prinseră a călca pe covoarele scumpe; mergea alăturea de Impărat, cu degetul cel mare al mîinei drepte-în chimir; iar în urmă venea alaiul de viziri și ghenerali. Treceau printre stîlpi înfloriți, pe supt horbote de marmură, prin odăi cu divanuri și jețuri și mesuți de abanos, înflorite cu sidef, cu aur și argint, cu păreții împodobiți cu chilimuri persenești și încărcați cu arme arăbești, bătute-în nestimate.

Și din toate părțile, îl ruga Sultanul să-și aleagă ceva, și, la un semn, slujitorii desprindeau de pe părețí pistoale și puști și hangere, ca niște giuvaericale, și le așezau pe tăvile grele, de aur, ce le purtau Harapii buzați, cu părul creț-mărunt ca o blăniță de miel, cu trupurile pe jumătate goale,—ce pășeau în urma alaiului ca niște oameni de abanos.

Și într'un tîrziu, intrară într'o încăpere, cu bolțile zugrăvite cu balauri și cu fel de fel de arătări. In mijlocul odăii aceștia, era întinsă o masă, pe care o acoperea, parcă, o zăpadă proas-

www.digibuc.ro

pătă. Impăratul se așează în capul mesei și îl poftì pe Gruia să se așeze de-a stînga lui. Și vizirii și pașalele, se așezară fiecare cum îi venea rîndul. Și meterhanalele prinseră a cânta in, cu glasuri leneșe, omenești parcă, ca slobozite pe nas; și talgerele de aramă și tobele și tamburele, băteau molcom tactul. Și din cîntarea aceasta somnoroasă, se înfiripa, parcă, o cadînă alba, care-și unduea trupul tînăr, ușoară ca un fulg, și întindea în aer brațe moi, tremurîndu-și dulce gencle lungi. Iar ghidușul Impăratului, o arătare numai de-o șchioapă, sărea ca o minge în jurul mesei și spunea năsdrăvănii; și Sultanul zîmbea, cu voe bună, în barba ca neaua. Iar cînd se isprăvi masa, un eunuc dădu într'o parte o perdea, pe care strălucea luna cu stelele; și Impăratul, cu Gruia și cu toți mesenii, coborîră în răcoarea plină de mirezme a unei grădini, unde un havuz, cu pești aurii-roșii, zvîrlea în sus o șuviță de apă, care, în soare, părea un buchet uriaș de flori în toate fețele curcubeului.

Pe cărări, printre tufele de trandafiri ce ardeau ca niște vetre de jăratec, răsfrîngînd o lumină rumenă de asfințit, pășeau alaiuri de păuniți albe; iar păunii își tîrau mîndri cozile,

www.digibuc.ro

în cari, în fiecare pană, lucea parcă un ochi de safir, și, cînd și le desfășurau, păreau că voesc să vadă mai bine pe oaspeți.

Pe marginea havuzului, se lăsă un stol de porumbei și prinseră a păși mărunt pe colacul de marmură, cu picioruşele lor de mărgean; și cînd Sultanul se așeză într'un jeț, un porumbel alb fluturâ, ca o maramă, și lăsîndu-se pe umărul Impăratului, prinse a-i ciuguli barba albă cu pliscul lui de rîndunică.

Și deodată răsări, pe-o potecă, un cîrd de cadîne, și pe fiecare cărare se ivi un stol. Și Impăratul zîmbi fericit și le privi galeș, printre gene, cum vin legănîndu-se alene pe șoldurile rotunde. Și cînd prinseră a juca și a se înmlădia, cu ochii pe jumătate-închiși, — porni în toată grădina un foșnet dulce de mătasă, ca un susur lin de vînt, într'o pădure cu frunza îngălbenită de bruma toamnei.

O mie de cadîne jucau în sunetul dairalelor, pe covoare ca niște straturi de flori; și cîteva cîntau alene, bătînd din palme:

«Aman cîzlarî
Oilb-iapîior
Oilb-iapîior,—
Aman cîzlarî...»

www.digibuc.ro

O mie de cadîne își înmlădiau trupurile fragede, în tactul dairalelor. Și cînd se uita Gruia la ele printre gene, i se părea că dănțuesc, în ghirlande, florile grădinii; dar nici una nu i se părea așa de mîndră și de fragedă, ca o cadînă cu cosița bălae, care juca chiar în fața Impăratului: era subțirică și gingașă ca un crin și tot atît de albă; și cînd juca parcă alinta pămîntul cu condurașii, și cînd se înmlădia, lui Gruia i se părea c'o înmlădie o boare de vînt. Juca, dar pe față-i plutea o umbră de jale, și umezeala ochilor sta gata să se prefacă 'n lacrimi. Și, cînd își contenea jocul, sta de-oparte, ca o rîndunică stingheră. și mîngîia o căprioară albă, care se ținea de dînsa sunîndu-și clopoțelul de argint.

Gruia luă aminte repede, că ochii Impăratului numai spre cadîna aceasta se îndreptau, că numai pe ea o alegeau din roiul celorlalte, și de-odată simți pe inimă ca o lespede rece; dar, după un răstimp, băgă de seamă că ochii cadînei s'au ațintit asupra lui, că-l priveau adînc; și atunci simți că tot sufletul i se luminează, și-i veni să dea un chiot ca la horă și să trîntească odată cușma de pămînt, să plesnească.

Cînd se uită iar la cadînă, i se păru că ci-

www.digibuc.ro

teşte în ochii ei o rugăciune tainică; şi-i năvăli în pept, ca un şivoi ferbinte, o hotărîre mare, şi simţi puteri să doboare toate oştirile Impărăţiei.

Şi cînd fu la plecare, împăratul vru să-l mai dăruiască:

«Tot cu galbeni venetici
De cîte-o sută şi cinci,
Cu galbeni şi mahmudele,
Icosari şi rubiele,
Şi cu blăni lipoveneşti
Şi velinţe perseneşti
Şi postavuri ungureşti».

Dar Gruia îl ţinti pe Impărat cu ochii lui de şoim şi spuse dragomanului să-i tălmăcească, că el numai un singur lucru îi cere Cinstitului Impărat: să-i dăruiască pe cadîna cea cu căprioara, — atît îi cere el, altceva nimic.

Cînd auzi acestea Impăratul, îşi încruntă sprincenele albe şi-şi plecă capu' în piept. Şi, după un răstimp, zise:

«Spune-i să-şi aleagă altă cadînă,— oricare alta; spune-i că-i dau o mie de cadîne; da' pe Alina nu pot să i-o dăruesc».

www.digibuc.ro

Tălmaciul îi tîlcuì vorbele Impăratului, dar Gruia clătină hotărît din cap și spuse răspicat că nu primește: ori îi dă pe cadîna cea cu căprioara, ori nimic.

Impăratul își sumese barba și-o prinse între dinți; apoi își șterse, pe furiș, o lacrimă și zise:

«Să-i fie dăruită...»

Și a douazi, în zorii zilei, Gruia purcese din Țarigrad cu crinul seraiului împărătesc, cu nouă corăbii pline de daruri.

Și bătea un vînt lin valurile, și valurile băteau corăbiile grele și le legănau molcom.

Și în corabia din frunte, Gruia sta tolănit ca un pașă și-și mîngîia cadîna; iar ea îi netezea, cu mînuța ei dalbă, părul corb; și la picioarele lor sta culcată căprioara și dormita în soarele cald. Și vîntul, uneori, trecea prin frînghiile catargurilor, c'o întorsătură dulce de cîntec, ca prin niște strune.

Și dacă a ajuns Gruia, și-a cumpărat turme de oi, cîtă frunză și iarbă, de nu le mai încăpeau zările; și-a cumpărat o mie de catîri, de și-a încărcat darurile-împărătești. Și, apoi a ales oile negre de cele albe, și'a făcut o turmă neagră și alta albă; iar cușmele ciobanilor erau la fel cu turmele.

www.digibuc.ro

Şi, în zorii zilei, porniră în glasuri de tilinc şi de cavaluri şi în cîntările line ale clopotelor. Turma cea albă mergea în frunte; iar turma cea neagră, în urmă; şi pe unde treceau oile albe, părea că trece ziua, şi pe unde treceau oile negre, părea că trece noaptea. Şi bacii, cu pletele albe şi toegele înflorite, păreau nişte voevozi. Iar în urmă, cu cei o mie de catîri încărcaţi cu daruri scumpe, venea Gruia, în pasul legănat al Corbului, cu crinul seraiului împărătesc lîngă el, în umbra iatacului împodobit cu covoare persenești; iar pe lîngă cal îşi suna cătinel clopoţelul căprioara cadînei. Şi, uneori, cadîna scotea de după perdea căpuşorul bălai şi cerea unui cioban un mieluşel plăpînd, şi-l strîngea la piept cu braţele ei dalbe şi-i săruta, cu gura ei ca o floare, botişorul negru şi umed.

Şi, într'o dimineaţă, părinţii lui Gruia, nişte bieţi moşnegi, cari trăiau într'un bordei şi, de săraci ce erau, n'aveau nici după ce bea apă, se treziră în cîntece de tilinci şi de cavaluri şi'n larmă de tălăngi şi în behăit de oi şi de miei.

«Ia eşi, moşnege, de vezi ce-i...» făcu baba ridicîndu-se într'o mînă şi frecîndu-se cu cealaltă la ochi,

www.digibuc.ro

Și moșneagul tușì în palmă, și se coborî din pat și-și tîrî picioarele bătrîne pînă la ușă; și, cînd o deschise, înmărmuri în prag, c'o mînă streșină la ochi.

Ograda era plină de oi plăvane, și, cît vedeai cu ochii, toată valea, pe care o tăia, ca un fulger, o apă: turme și iar turme pînă în zări.

«Vino degrabă, babo, să vezi minunea lui Dumnezeu; să vezi ce n'ai mai văzut de cînd ești».

Și baba veni repegior, îndoită de șale, și, sprijinindu-se cu palma de ușor, își scoase nasul, ca un plisc de uliu, pe ușă și, punîndu-și și ea stînga cozoroc de-asupra ochilor, căută minunată. Și cum priveau moșnegii așa, neclintiți ca niște stane, numai ce se despică, printre turme, o cărare, din zare și pînă'n bătătura bordeiului, și, hăt în capătul potecii, răsări o mărgea neagră, care venea ca un gîndac, creștea mereu, pînă cînd li se păru moșnegilor că vine un melc.

Dar, dupăce arătarea aceasta merse preț de o jumătate de ceas, li se lămuri, deodată, moșnegilor, că e un cal cu ceva mare-în spate; și 'n urma calului, zăriră alergînd ceva alb, ca un mînz. Și, dupăce mai trecu un răstimp lung, bătrînii pricepură că pe cal e o cămară cu

www.digibuc.ro

coviltir, și că ce crezuseră ei că e un mînz, e o căprioară cu blăniţa albă.

Acum bătrînii auzeau picurînd clopoţelul de argint și se frămîntau cu gîndul: «Cine poate să fie?» Și, dintr'odată, amîndoi ziseră într'un glas:

«Numai că-i Impăratul».

Și baba de colo:

«Valeu, ce ne facem noi, moșnege, dac'o vrea să-l găzduim? Cum să-l cinstim noi și să-l găzduim, păcătoșii de noi?»

Și nu sfîrși baba bine vorba, și calul și căprioara se opriră în bătătură, și din iatac sări Gruia sprinten:

«Mamă și tată, bine v'am găsit sănătoși!»

Și se plecă cu smerenie și sărută dreapta moșneagului și babei. Și moșneagul îl sărută pe frunte, c'o lacrimă de bucurie pe vîrful nasului; iar baba îi luă capu 'n mîini și prinse a-l boci ca pe un mort ș'a-l săruta pe obraji și a-i săruta ochii amîndoi și a-i săruta pletele creţe.

Și de-acolo, dacă se mai potoliră moșnegii, Gruia își netezi mustecioara și apropiindu-se de iatac, dădu perdeaua într'o parte și întinzînd braţele, își coborî cadîna de subţiori, ca pe un

www.digibuc.ro

copil, și se înfățișă cu ea înnaintea moșnegilor zicînd:

«Iaca v'am adus, tată și mamă, noră...»

Bătrînii, cînd o văzură cu șălvari și cu fes pe cap, clipiră nedumeriți și nu se clintiră.

Atunci Gruia înțelese, și zîmbi grăind:

«Da sărutați-vă nora, că, măcar c'o vedeți îmbrăcată așa, e creștină caș d-voastră».

Și, numai cînd auziră vorbele acestea, bătrînii întinseră dreapta să le-o sărute, ș'o sărutară și ei pe frunte.

După asta intrară în bordei, și moșneagul scoase de după horn un clondir cu rachiu și cinsti pe tineri, dădu și babei un păhărel; și, apoi, prinse a închina, numai el cu feceorul, într'un ungher; pe cînd bătrîna sfătuia cu nora lîngă fereastra de burduf, numai cât puminul. Alina îi povestea babei cum au furat-o niște Turci și au dus-o cu caicul la Țarigrad, de-au vîndut-o Sultanului. Și bătrîna o asculta, c'o mînă la gură și una subțioară, și, din cînd în cînd, se bătea cu palma peste gură și clătina din cap oftînd:

«Vai, măiculiță dragă!»

Bătrînul asculta minunile pe cari i le povestea

www.digibuc.ro

Gruia și, din răstimp în răstimp, scutura din cap, se prindea cu dreapta de nas și făcea:

«Măi, comedia dracului!»

Iar uneori se uita cu coada ochilor la cadînă, zîmbind poznaș pe supt musteață, și apoi își scutura iar pletele, cătînd pe supt gene la flăcău, și făcea:

«Hoțule!»

Și într'un tîrziu, bătrînul prinse a îngîna pe nas, cu vinele gîtului umflate și cu ochii închiși:

«Spune, spune, pui de cuc
Căișorii und' se duc?
Spune, spune turturea
Inghețată-i Dunărea?
Să treacă neaica pe ea,
Cu trei suri alăturea».

Afară, la ușă, suna clopoțelul căprioarei. Bătrîna se sculă și-i dădu drumul în bordei; și căprioara păși repegior, cu picioarele ei subțirele, și începu a linge mîna stăpînei, cu limbușoara ei trandafirie; și apoi se culcă ghem, lîngă condurașii cadînei, și-și plecă genele de mătase peste ochii ei minunați, — peste ochii plini de visuri parcă.

In seara aceasta, bătrînii și tinerii, stătură

www.digibuc.ro

pînă tîrziu tare la taină, în lumina opaiței; tocmai la cîntatul al doilea al cucoșilor se culcară.

Afară era lună ca ziua. Cîte odată, picura undeva dulce o tălangă, tremura behăitul molcom al unei oi.

Jos, lîngă pat, unde dormea căprioara, părea că bate luna. Uneori, cînd bătrînii horăeau mai tare, căprioara înnălța căpul; și atunci candela îi poleia botul umed și făcea să-i licărească ochii, în umbră, ca doi bani de argint.

La vreo cîteva luni, pe locul pe care era bordeiul moșnegilor, se înnălțau niște curți, cu pridvor și cerdac de jurîmprejur, cu stîlpii de piatră înflorită de meșterii dela Stambul.

Și:

«Nuntă mare că pornea;
Și pornea dela Sîn-Pietru
Ș 'ajungea pe la Sîn-Medru:
Tot rădvane
Cu cucoane,
Și carîte
Stoborîte,
Prin afară zugrăvite,
Cu postavuri învălite;
Că de nuntă
Sînt gătite...»

www.digibuc.ro

Și la nuntă ci-că au venit și Impăratul-Roș și Verde-Impărat și Por-Impărat, de peste nouă mări și nouă țări. Și în capul mesei stăteau Soarele și Luna,—că ei erau nuni-mari. Și deasupra mesei luminau stelele. Și pe piscurile munților buciumau ciobanii lui Gruia, de clocoteau ponoarele și văile și cîmpiile pîn' la mare.

Și în jurul mesei umblau forfota stolnicii și stolniceii, cu tăvi grele de argint, pe cari aburau bouri întregi; iar chelarii de buți abia dovedeau cu scosul hantalelor de vin din hrube.

Și, după masă, unde-au prins Impărații, cu barbele albe, a juca ș'a bate-în pinteni, cu veșmintele, grele de fir și nestimate, prinse'n brîu; iar mireasa și cu mirele săltau între Lună și Soare. Și dantul ci-că'l purta Sfîntul Soare, cu toiagul de aur în mîna dreaptă:

«Dantul că rotea,
Toiag răsucea
Și'n sus l-asvîrlea».

Dintr'întîi, baba și moșneagul stăteau mai la o parte; că le era și lor oarecum de atîtea fețe împărătești. Dar la urmă, dacă au văzut ș'au

www.digibuc.ro

văzut, că joacă atîta norod, unde s'au vîrît și ei în joc, și unde-au prins baba și moșneagul a sălta, de parcă erau niște tinerei; iar oameni mai poznași strigau:

«Incet, mătușo... Incet, moșule, că s'o surpa pămîntul...».

Iar cînd a fost să se sfîrșească nunta, Sfîntul-Soare și-a dres glasul, și-a încheeat la piept un nasture, o stea, și-a zis, înnălțînd, în lumină, un pocal, ca dăltuit într'un diamant:

«Ca nun-mare, ce am cinstea să fiu, întind dreapta mea și-i blagoslovesc pe tinerii aceștia, precum a blagoslovit Adam pe Avram cu Sara și Sara pe Iacob cu Rahela: mulți coconi să nască și să crească și astfel să se înmulțească ca stelele cerului și ca nisipul mării...»

Iar Dumnezeu a ascultat cuvîntul nunului-mare, și nu s'a împlinit anul și a dăruit tinerilor un fecioraș.

Și 'ntr'amurg, moșneagul sta în cerdac și-și juca nepoțelul și, cîteodată, îi cînta încetinel, pe nas, un cîntec haiducesc:

«Data frunza fagului,
Pus-am cruce satului
Și coadă băltagului...»

www.digibuc.ro

Dacă s'a făcut mai mărișor, Gruia a prins a-și lua flăcăul pe șea, lîngă el, și a-l primbla, în buestrul lin al Corbului, prin codrul verde; și, cîteodată, pădurea, cînd bătea soarele, parcă deschidea ochi de smarand prin frunzare, ca să cate la voinicul care trecea pe potecă, cu feciorul pe oblînic.

Și s'a luat așa, o bucată de vreme, Gruia, flăcăul la primblare numai; pînă cînd a prins a-l lua pe șea și cînd pleca la vînătoare, cu un șoim vînăt pe umăr, și cu un alai de ogari înainte și în urmă. Și pe supt seara intra pe poartă, în pasul calului, cu un zimbru legat de oblîne, buciumînd încetinel, ca din zări, dintr'un corn de argint.

Dar uneori Gruia nu-și lua feciorul; și pleca întunecat ca un nor, c'o roată de voinici cu chimirurile pline de pistoale și hangere; și nu venea cu săptămînile. Iar Alina își lipea, serile, tîmpla fierbinte de-un slîlp al cerdacului, și plîngea încetișor pînă tîrziu, cu ochii în lungul drumului pustiu. Și căprioara își suna clopoțelul împrejurul ei, înnălța botișorul și se uita la ea parcă mirată, că mîna dalbă a stăpînei nu-i mîngîe blăniță.

Și, cîteodată, venea moșneagul și-și găsea

www.digibuc.ro

nora plîngînd, și atunci făcea desmerdîndu-i cosițele:

«Araca'n de mine, noră dragă, nu mai plînge că-i păcat de ochișorii matale; zău, îi mare păcat.... La ce să plîngi, mă rog? Gruia a plecat să facă oleacă de dreptate-în țară și vine....»

Și, într'un tîrziu, moșneagul, dacă 'și vedea nora potolită, s'așeza pe o laiță și prindea a cînta încet, pe gînduri:

«Supt poală de codru verde,
Mititel foc mi se vede;
Mititel și potolit,
Tot de voinici ocolit.„»

www.digibuc.ro

NICOARĂ

Căpitanul alerga în fruntea plutonului, cu sabia în vînt, cu chipiul pe ceafă, răscolind pulberea uliței, cu cismele lui dintr'o vacă; și, din cînd în cînd, se întorcea, înnălța sabia deasupra capului și răcnea răgușit, cu mustețile sbîrlite:

«Nu muiați pasul, nu muiați pasul...»

Și soldații alergau cu ranițele-în spate, gîfîind scurt, cu fețele aprinse, tropăind cu cismele albite de praf, aplecați tare-înnainte, cu gîturile întinse.

In urmă, venea o droae de haimanale și de copii. Iar deoparte și de alta a străzei, negustorii își strîngeau grăbiți marfa, cu chipurile înspăimîntatè; răcneau, vînturau din mîini, închideau obloanele prăvăliilor, într'o fierbere și o larmă cumplită.

Din spre barieră, se ivi un epistat călare, venind în goana mare; și trecu ca un vîrtej, printre dughenile evreești, strigînd:

«Vin, vin... Inchideți repede prăvăliile...

www.digibuc.ro

Și se făcu nevăzut la un colț de stradă.

O birjă trecu, în galopul cailor, spre bariera Crîngului, cu un domn în picioare, care răcnea ceva birjarului, cu gura căscată mare, neagră, cu ochii rotunzi. Și evreul de pe capră trăgea, ca eșit din minți, în caii slabi, numai pielea și oasele.

Apoi un șir de trăsuri, cu comisari, subcomisari; și toți zbierau la birjari, în picioare, cu fețele roșii, cu vinele gîtului umflate.

La urmă de tot, se ivi și un pîlc de gardiști, tropăind greoi, gîfîind, legănîndu-se ca niște rațe.

Cînd ajunse căpitanul cu soldații la barieră, se vedea venind, pe șosea, un nour luminos de pulbere, în care s'aprindeau sclipiri iuți. Comandantul își așează oamenii pe două rînduri și, înălțînd sabia, răcni:

«Ascultați bine ce vă spun eu... Să știți, că pe cel care n'o trage, cînd oi comanda: «foc», — scot revolverul (aici căpitanul își trecu sabia în mîna stîngă, scoase revolverul negru, și, ațintindu-l asupra soldaților, îi fulgerâ cu ochii rotunzi ca niște ochi de pasăre de pradă, ș'adăugă): și-l culc scurt la pămînt... Ați auzit?...»

Norul luminos se apropia repede, creștea, văzînd cu ochii; și, în curînd, se deslușì o pădure de cio-

www.digibuc.ro

mege, coase, săpi, topoare; și, deodată, isbucni un urlet cumplit, un urlet uriaș, un urlet izvorît din mii de piepturi, peste care se înnălțau fluerături și stăpînea un glas de bucium, ca un muget prelung de taur. Și repede se lămuri o învălmășală nesfîrșită de bărbați, de femei cu copii în brațe,— cari veneau cu gurile ca niște pete de întuneric, pe fețele roșii, ca pline de sînge, în lumina crudă a primăverei, amenințînd cu pumnii încleștați; iar coasele le ardeau, acum, deasupra capetelor ca niște fulgere încremenite.

Și dintr'odată, ca un răcnet de spaimă, zbucni glasul tăios al goarnei. Apoi goarna amuți, și urletul mulțimei se ridică mai cumplit; iar mugetul buciumului se înnălță fioros, clocoti pînă departe peste cîmpiile nearate, chemînd parcă norodul întîrziat. Și norodul se prăbuși înnainte, asemenea unor talazuri cari au rupt zăgazul. Un moșneag ca un gorun, se năpusti în frunte, cu capul gol, cu pletele ca spulberate de vînt, cu coasa înnălțată-în soare; și, desgolindu-și pieptul osos, se bătu cu pumnul, răcnind, cu vinele gîtului ca niște frînghii:

«Na, trageți aici, cînilor...»

O femee tînără, cu sînul gol, se repezi, întinzîndu-și pruncul, spre fulgerele baionetelor.

www.digibuc.ro

Țipătul goarnei tăiè a doua oară marea de urlete; cîntarea buciumului despicâ parcă tăria.

Brațe păroase, cu vinele umflate, se înnălțară deasupra capetelor, cu pumnii încleștați; coasele, topoarele, sapele, fulgerară în soare; urlete răgușite se ridicară:

«Innainte, înnainte...»

Țipătul de spaimă al goarnei isbucni a treia oară, se înfrăți cu glasul întunecat al buciumului.

Căpitanul își flutură sabia; înnălță revolverul și răcni parcă și cu ochii: «Foc!».

Puștile trosniră; și, în aceiași clipă, izbucniră răcnete de durere.

Norodul se tălăzuì pînă departe, ca o mare bătută de furtună, se învălmăși, se rupse, se sfărmă, se risipi peste mirişti, însemnînd pretutindeni pete albe, ca niște petece de omăt, cari n'apucaseră încă a se topi.

Și prin paenjinișul de fum, care plutea în fața soldaților, se zăriră, în pulberea șoselei, sbătîndu-se cîteva trupuri; pe cînd altele zăceau neclintite. In mijlocul drumului, cu fața către cer, cu brațele în cruce, dormea senin moșneagul care pășea în fruntea norodului; la doi pași de el, femeea care-și întindea pruncul,—și copilul plîngea la sînul mort, cu fața încrețită, cu ochii

www.digibuc.ro

închiși-strîns. Lîngă șanț, în iarba tînără, poleită de lumină, un flăcăuandru, cu mustecioara abia mijită, cu cușmă albă cu zagara, cu mijlocul strîns într'un șerpar țintuit — par'că dormea acolo, cu capul pe brațul întins, ostenit de cale lungă.

Și, deodată, eși din rînduri soldatul Nicoară, — subțirel și plăpînd ca o fată, cu niște ochi negri ca de catifea,—și oprindu-se la doi pași de căpitan, făcu, cu o tremurare-în glas, stînd drept ca o făclie, cu ochii înnotînd în lacrimi:

«Să trăiți, domnule căpitan, dați-mi voe acasă, să-l îngrop pe tătuca».

Căpitanul clipi din ochi, și, mai întîiu, nu înțelese ce zice soldatul. Apoi, ca într'un fulger, pricepu; își întoarse ochii spre moșneagul care dormea cu brațele în cruce, se uită la Nicoară, și făcu, cu glasul moale:

«Du-te, flăcăule».

Nicoară îngenunchè în sîngele moșneagului și îi sărutâ mîna dreaptă, aspră și bătătorită de muncă, caldă încă; apoi rămase așa, încovoiat asupra trupului încremenit, cu fruntea lipită de mîna bătrînului.

Plîngea încetișor și făcea în șoapte: «Tătucă-tătucă, tătucă-tătucă...» Și umerii îi tremurau, îi

www.digibuc.ro

tresăreau; și făceau să-i tremure și să-i tresară și raniţa și pușca din spate.

Plîngea cu fruntea lipită de mîna moartă, și o simţea cum se răcește încetul cu încetul, cum înghiaţă.

Și cum sta așa, cu mintea pustie, deodată ca un corb, îi trecu prin suflet un gînd, care îi îngheță inima ca o suflare de vifor, îi amuţi pe loc plînsul, îi opri o clipă bătăile inimei:

«Dacă l'a ucis pe bătrîn, el?».

Și îndreptîndu-se de șale, privi aiurit, cu capu'n mîini, cu ochii plini de spaimă; și făcu cu glas înnăbușit:

«Tătucă, poate eu te-am împușcat, poate eu te-am împușcat, tătucă...».

Își strîngea capu'n mîini cu degetele răschirate; îl strîngea parcă să nu plesnească: pe cînd lacrimile îi scăldau faţa de mort, i se prelingeau pe lîngă musteţi, le simţea sărate în gură.

Ii venea să se rostogolească prin noroiul înroșit de sînge, să-și sfîșie cu unghile carnea în dreptul inimei — să-și smulgă inima, în care bănueala că el l'a împușcat pe bătrîn, i se înfipsese ca o ghiară.

Și deodată îi scăpără gîndul că bătrînul că-

www.digibuc.ro

zuse în *mijlocul* drumului și el trăsese din *mijlocul* rîndului; și atunci, ca într'o izbucnire de văpae, își aminti că-în clipa-în care a apăsat trăgaciul, a zărit, ca printr'o negură, un piept gol, — și Nicoară își înnălță pumnii încleștați și, izbindu-se în creștet, făcu cu glas răgușit, zugrumat:

«Eu te-am ucis, tătucă, eu te-am ucis...?».

Și se prăbuși pe pieptul bătrînului.

Iar moșneagul dormea senin, cu fruntea înnaltă, cu pletele albe, poleite de soare, încununate parcă într'o lumină de sfânt.

www.digibuc.ro

BARCAGIUL

Alexie Moruzof era pripăşit în oraşul nostru de vr'o cinci şase ani; la început, fusese hămal, şi, tot ce cîştiga, bea. Il vedeai trecînd de gît cu alte haimanale ca el, stîrnind cîinii măhalalelor, cu urletele lui şi ale tovarăşilor. Nu era seară în care să nu colinde astfel c'o flaşnetă îndărăt, într-o roată de cîini, cari lătrau ca la urs. Intr'o noapte, se pomeni, în toiul chefului, că nu mai are nici o leţcae; stătu un răstimp în mijlocul cîrciumei murdare, cu capu' în piept, cu părul sbîrlit, cu ochii ca două picuşuri de sînge. Apoi se trînti pe un scaun, îşi scoase cismele de iuft, unse cu untură de peşte, şi, aşezîndu-le pe tejghea, răcni în hohotele tovarăşilor:

«Să ne dai, kir Eni, de băut...».

Apoi se întoarse către ai lui, şi urlâ, de i se umflară, ca nişte frînghii, vinele de pe gîtul de taur:

«Să bem, fraţilor... Cu Alexie, bre, nu muriţi...

www.digibuc.ro

El e om umblat... Cînd eram de zece ani, fiindcă aveam un cîine de tată, care mă bătea cu frînghia udă, pînă cînd îmi țîșnea sîngele, am plecat în lume, cu'n vapor, și tocmai în America m'am trezit... Măi, unde n'am fost eu? Și în Africa am fost, dragii mei... Nu vă temeți, cu Alexie Moruzof nu muriți voi...».

Și răsturnînd capul pe spate, sorbi păharul de rachiu pînă la cea din urmă picătură; apoi îl trînti pe tejghea, să-l facă țănduri parcă, își supse mustățile roșcate, își trecu cu dosul mîinei peste gură, și slobozind un chiot, își duse mîna stîngă la ceafă, întinse dreapta-în lături; și prinse a frămînta, cu picioarele goale, mîzga de pe podele, plesnind din degete, cu fața spre bagdadie, cu ochii închiși, cu'n zîmbet de fericire nemărginită pe obrajii puhavi.

Tîrziu, cînd au eșit, din cîrciumă, afară burniță. Mergeau pe ulițile întunecoase, împleticindu-se și urlînd un cîntec de cîrciumă. Din cînd în cînd, printre casele tupilate, se zărea un petec de mare, lucind negru ca păcura, supt cerul acoperit de nori.

La cîte o cotitură de drum, se rupea cîte unul-doi din ceată, și se făceau nevăzuți în întunericul adînc. In curînd Alexie Moruzof ră-

www.digibuc.ro

mase singur; dînsul sta tocmai în măhalaua tătărască. Paşii îi răsunau, cînd mai grăbiţi, caşicînd ar fi luat-o la fugă; cînd mai rar; uneori se opreau dintr'odată, caşicum le-ar fi tăiat cineva drumul; apoi porneau iar.

Şi deodată Moruzof se împletici şi căzu, cît era de lung, şi adormi repede acolo, în ploaia mărunţă, care-i pătrundea, încetul cu încetul, hainele.

Cînd se luminâ de ziuă, îl trezi şfichiul biciului unui căruţaş, care trecu pe lîngă el, în fuga calului, spre port.

Alexie se frecă la ochi, cu amîndoi pumnii, şi se uitâ buimac împrejur. Era ceaţa; o ceaţă care plutea ca o pulbere. Printre două ease muruite, se vedea marea mohorîtă. Valuri, cu crestele înspumate, veneau şi se izbeau de ţărm, cu'n vuet depărtat de tunet.

Moruzof se uita împrejur, rezemat într'o mînă, şi nu înţelegea unde se află, ce s'a petrecut cu el. Işi simţea gura amară, capul greu ca de plumb. Apoi, deodată, îi miji în minte o lumină tristă, pustie, ca şi lumina care pătrundea ceaţa dimprejur; şi-şi aduse aminte. Atunci se ridică şi coborî spre vapoarele şi corăbiile cari se înălţau ca nişte monştri negri. După cîţiva paşi,

www.digibuc.ro

îl făcu să tremure un fior de frig; și numai atunci băgă de seamă că hainele i-s ude, că-l pătrunsese ploaia pînă la piele, că-i plin de noroi și e desculț; dar merse înnainte, coborî niște trepte de piatră și eși la chei. Avea de descărcat niște cărbuni, de pe un vapor englezesc, și se îndreptă spre namila neagră. Incepuse descărcatul și hămalii se zăreau, prin ceața deasă, țesiindu-se cu coșurile-în spate, dela vapor la movila de cocs, și dela ea la vapor, ca niște umbre, cari, din pricină că nu se vedea puntea, păreau că pășesc plutind prin aer. Moruzof prinse și el a căra. Dar, din ce în ce, îi păreau mai grele coșurile; îl dureau oasele și toată carnea de parcă era bătut, și se simțea slab, să-l dea cineva jos cu un deget. Iar vuetul mașinei, care scotea, din pîntecele vaporului, coșărcile cu cărbuni, i să părea că-i sfredelește creerul. Și, dintr'odată, cînd puse piciorul pe punte, simți că se înnăbușe de parcă'l zugruma cineva, duse o mînă la gît, ca să-și rupă cămașa; dar se rostogoli, moale, pe marginea punței, în nesimțire.

Cînd își veni în fire, zări, ca printr-o ceață, aplecată asupra-i, o față neagră, osoasă; dar nu cunoscu că era unul din tovarășii lui de che-

www.digibuc.ro

furi. Stătu așa, o clipă, privind aiurît împrejur. Ochii îi ardeau ca niște licurici, în întunericul magaziei de porumb, în care îl dusese prietenul de lîngă el. Auzì un glas întrebîndu-l ceva; dar nu înțelegea ce-l întreabă; vedea numai un chip necunoscut.

Pînă'n adîncurile pline de noapte, ale magaziei, ardeau, ca aurul, movilele de porumb; și cîțiva Turci îl vînturau cu lopețile, cîntînd încet, pe nas, o melodie somnoroasă, care ajungea la urechile lui Moruzof ca bîzîitul depărtat al unui bondar. Nu departe de unde zăcea el, cîțiva Turci, cu fețele colțuroase și lungi, înnegrite de cărbune, se legănau într'un danț leneș și cîntau, pe nas, arătîndu-și dinții albi, un cîntec trăgănat, somnoros, alcătuit din trei-patru note, în care se deslușia, din cînd în cînd, strigătul: «Iosss-a-a!» Se țineau de mînă, cu brațele ridicate în dreptul umerilor, și făceau doi pași într'o parte și doi în cealaltă, înmlădiindu-se, la dreapta și la stînga, prăvăliți pe spate.

Tîrziu, fără să-și dea seamă cum, se trezi pe un pat cu răgojină, și își cunoscu odaea lui, îngropată, pe jumătate, în pămînt, cu geamul

www.digibuc.ro

cît pumnul. I se păru că aude ceva mișcîndu-se, și întoarse ochii: la căpătîiul lui, în lumina mohorîtă, sta neclintită, cu bărbia răzemată într'o mînă, o femee înnaltă și uscătivă, tînără încă, cu ochii ațintiți în gol.

Era vecina lui, Marușca, care sta într'o odăiță de peste sală, de vr'o lună de zile, și lucra la port deavalma cu bărbații. Răsărise de vr'o două luni în port, îmbrăcată c'o tunică militărească, cu capu' înfășurat într'o basma roșie, lipovenească. O vedea în toate zilele pe șchelele vapoarelor, încovoiată supt greutatea unui sac ori a unui coș cu cărbuni. Ridica, de rămîneau hămalii, la început, cu gura căscată. În răstimpurile de odihnă, fuma dintr'o pipă și scuipa, într'o parte, printre dinți. Uneori, cîte un hămal, cu fața neagră ca a unui harap, se apropia tiptil de ea, pe la spate, și cuprinzînd-o de după gît, o săruta; dînsa atunci se întorcea, repede ca fulgerul, ș'o plesnitură scurtă, de palmă, făcea să izbucnească hohote mari de rîs.

Seara, intra, c'o droae de hămali, într'o cîrciumă, și bea cu ei de gît, cîntîndu-le, cu glas răgușit, cîntece rusești. Apoi, într'un tîrziu, se făcea nevăzută cu unul din ei. Plecase așa, de

www.digibuc.ro

cîteva ori, și cu Moruzof, cum plecase cu toți cei cari chefuiau cu ea.

Alexie o privea, ca dintr'o depărtare mare. Maruşca coborî ochii asupra lui și-i zîmbi. Și zîmbetul acesta îi aduse lui Moruzof aminte de un zîmbet de demult, din copilărie, — de zîmbetul maică-sa, care-i sta, tot așa, la căpătîi, cînd era bolnav; și fața ei îi răsări ștearsă, ca învăluintă într'o negură, pe care zădărnic căta mintea lui mistuită de friguri, s'o risipească; numai ochii îi vedea limpede, cașicum i-ar fi străjuit aevea la căpătîi. Și deodată, simți urcîndu-i-se în gît un nod fierbinte, și două lacrimi izvorîră, ca două picușuri din lumina care-i umplea sufletul, și prinseră a aluneca încet, pe fața osoasă, plină de pulbere de cărbune, lăsînd în urmă două dîre albe. Și toată viața lui ticăloasă, din clipa în care fugise de-acasă și pînă în cea din urmă zi, i se perindă pe dinaintea ochilor, cari îi ardeau ca doi cărbuni; și o scîrbă nemărginită de el însuși îi oțărî fața.

Maruşca se aplecă asupra lui și-l întrebă ceva; dar dînsul nu-înțelese; de departe însă, din mor-

www.digibuc.ro

mîntul căpilăriei, izvorî un glas dulce ca un cîntec de leagăn:

«Cum îți mai este, puiul mamei».

Și iarăși simți arzîndu-i obrajii două lacrimi.

După asta, o văzu pe Maruşca ridicîndu-se, luînd depe masă un păhar, amestecînd ceva c'o linguriță; ș'apoi apropiindu-se de el. Simți că-i ridică, binișor, capul depe perină, și buzele lui arse de boală simțiră marginea rece a păharului. Apoi simți cum îi curge pe gît băutura răcoritoare, cum se strecoară în toată făptura lui, ca o adiere de vînt. Și cînd îi așeză capul pe perină, rămase neclintit, pe spate, cu ochii la Maruşca, care, se așezase iar la căpătîiul lui și începuse să coasă ceva.

Băutura ei parcă-i mai limpezise mintea; o vedea acum lămurit. Și cînd dînsa ridică ochii și-l întrebă, cu glasul molcom:

«Ți-i mai bine?»

Il pătrunse în toată ființa o undă caldă de fericire, și răspunse:

«Mi-i mai bine, parcă».

Dela maică-sa, nu-i mai vorbise nimeni cu glasul acesta; nu-i mai stătuse nimeni la căpătîi; și-i veni să se ridice și să se lipească de pieptul Maruşcăi ca un copil, și să stea așa

www.digibuc.ro

mult, cum sta lipit de maică-sa. Se simțea așa de bine supt straja ochilor ei, c'ar fi vrut să fie veșnic bolnav; să simtă pînă-în adîncul ființii lui privirea ei bună, să-i audă glasul, să-i simtă mîinile așezîndu-i ușurel ștergarul ud.

Apoi iar se cobora asupra lui Moruzof perdeaua de neguri; și sta ceasuri așa, neclintit, cu fața'n sus, cu ochii deschiși mari, plini de spaimă parcă; și nu vedea nimic, nu auzea nimic, — simțea numai curgîndu-i prin trup ca un rîu de foc.

Cu 'ncetul, Alexie începu a se întrema. Marușca se cobora în port, la lucru, și seara venea de vreme, cum isprăvea, c'o legătură mare de tîrgueli.

In zilele acestea de veghere, în sufletul ei se petrecuse, pe nesimțite, o schimbare. Mila, duioșia femeiască, care se revărsase în ea la căpătîiul bolnavului, săvîrșise o minune: trezise crîmpeiul curat din sufletul ei, peste care ticăloșia vieții din port, așezase de mult, ca o lespede de mormînt. Și femeia care era a tuturor hămalilor, cu cari petrecea în cîrciumile murdare ale portului, simți, dintr'odată, în ea, ca o rază sfioasă de soare, dorul unei vieți curate, alăturea de omul care să-i spue și ei, la o zi

www.digibuc.ro

de obidă, o vorbă bună, o vorbă de milă, o vorbă de mîngîere.

Purta acum tunica militărească numai la lucru; acasă umbla c'o rochie de stambă albastră și se'mbrobodea rusește, c'o basma de mătasă, de aceiași culoare; cîteva șuviți bălăi îi izvorau crețe de supt broboadă, umbrindu-i fața albă; în ochii albaștri avea o lucire neobișnuită, și'n toată ființa ei ca un început de primăvară.

Moruzof prinse să se-îndrepte văzînd cu ochii; sta acum, cîteodată, ridicat între perine, și privea petecul de mare, care se vedea prin ferestruea de lîngă pat.

Marea era limpede de cîteva zile; se vedeau bucăți viorii, albastre-închis, verzi ca smaraldul. Pescarii dădeau ocoale înfiorînd apa; cîte unul se lăsa să-l legene valurile, departe, la larg, și părea o fărîmă de spumă.

Cînd intra Marușca tiptil, lui Alexie prindea a-i bate inima mai tare; închidea ochii și se făcea că doarme, ca s'o poată privi îndelung, printre gene, cum se mișcă, ușoară ca o umbră, prin odăița curată, acum, ca un păhar; și în tot sufletul i se revărsa o fericire fără nume și-i venea, cînd o vedea trecînd pe lîngă pat, să-i înlănțue mijlocul, cu amîndouă brațele, și s'o ție

www.digibuc.ro

astfel mult încleştată; dar nu îndrăznea. Şi privind-o mereu, începu, pe nesimţite, să se gîndească la o căsuţă curată pe malul mării, — la o căsuţă, cu acoperişul şi poarta albastre; la o odae cu pereţii plini de icoane; şi în încăperea aceasta plină de taină se închega întotdeauna făptura înnaltă a Maruşcăi.

Intr'o zi, într'amurg,—pe cînd sta cu ochii închişi, şi se gîndea, — uşa se deschise încet şi Maruşca intră, în vîrful degetelor, şi-i aşeză binişor, pe marginea patului, o cămaşă roşie, cusută de mîna ei. Atunci Alexie deschise braţele şi, ca fulgerul, o cuprinse de mijloc; şi rămase aşa neclintit, fără să spue o vorbă, cu obrazul lipit de pieptul ei. Şi cînd deschise ochii, văzu izvorînd din ochii închişi ai Maruşcăi două lacrimi. Amîndoi au stat un răstimp tăcuţi, în liniştea adîncă în care îşi auzeau bătăile inimii. Apoi dînsul, cuprins de-o ameţeală uşoară, îşi lăsă capul pe perină şi prinzînd-o de-o mînă, o făcu să se aşeze pe marginea patului. Intr'un tîrziu, Alexie murmură:

«Mă iubeşti tu, Maruşco?

Ea nu răspunse; s'aplecă şi-l sărută pe frunte şi, ridicîndu-se, fugi din odae.

Moruzof se îndreptă încurînd, cu desăvîrşire,

www.digibuc.ro

și începu iar să muncească 'n port. Se simțea acum în stare să ridice de zece ori mai mult ca înnainte; simțea curgîndu-i în brațe o putere de uriaș. Pela crîșmă nu se mai ducea; se întorcea, seara, întins acasă, cu Maruşca.

Intr'un rînd, un hămal o luă pe Maruşca de după gît:

«Haide, fă, fira-i al dracului, cu noi».

Atunci Alexie, care era la doi pași, se 'ngălbeni ca un mort, și, fără nici-o vorbă, se apropiè de el și îl izbi așa de năprăsnic cu pumnul între ochi, că hamalul se prăbuși, în nesimțire, la pămînt, ca trăznit. Din ziua aceea, Moruzof n'a mai lăsat-o pe Maruşca să muncească în port.

Tovarășii lui de chef, se minunau că-l vedeau așa de schimbat.

Adeseaori, seara, cînd se isprăvea lucrul, se strîngeau roată, în jurul lui, și începeau, din toate părțile:

«Măi, frate-meu, măi, rău te-ai mai stricat... Să nu mergi tu, bre, cu noi să bei un palici de vin... A adus kir Eni niște turburel, să-ți sugi mustățile... Să-i sae ochii cui minte... Haide, măi vere, cu noi....

— Nu merg, bre; lăsați-mă-în pace...» răs-

www.digibuc.ro

pundea, întotdeauna, Moruzof zimbind, și se desfăcea dintre ei și pleca.

Dînsul plănuise, de-o bucată de vreme, să se facă barcagiu, și se pusese pe strîns bani, ca să-și poruncească o barcă; și la sfîrșitul săptămînii socotea, întotdeauna, cît mai are de strîns.

După un an, avea banii pentru barcă și, într'o zi, nu se duse la lucru, ci merse de-o porunci. Acuma, seara, cînd scăpa din port, se abătea pela meșter, să vadă cum merge lucrul; și se învîrtea împrejurul bărcii, s'apleca, o bătea cu palma peste pîntece, își primbla mîna peste ea, cașicum ar fi mîngîiat-o, și zîmbea fericit pe supt mustața roșcată, pufăind din pipă și aruncînd gînditor, rotocoale albastre de fum.

Se sfătuise cu Marușca să-și boteze barca: «Odesa» — tîrgul din care erau amîndoi.

Cînd se întorcea acum acasă, Marușca îl întreba de departe:

«Ce face «Odesa»; mai e, mai e?

— Nu mai e mult, și e gata, striga vesel Alexie; are să fie ceva strașnic, nici nu s'a mai pomenit asemenea barcă-aici».

Într'o Sîmbătă seara, barca fu gata. Adouazi era o Duminică minunată, cum nu mai fusese de mult. Alexie și cu Marușca se îmbrăcară cu

www.digibuc.ro

hainele cele noui, luară un paner cu merinde, și se coborîră în port. Dacă i-ar fi văzut careva dintre tovarășii lor de demult, suindu-se în barca cea nouă, văpsită cu albastru, de bună seamă, că nu i-ar fi cunăscut; atît erau de schimbați și de întineriți.

Moruzof nu mai era buget la față ca înnainte; iar Marușca se îngrășase și se înnălbise de cînd nu mai muncea în port.

Dînsa se așează la pisc și-și puse coșul cu merinde în față. Alexie deslegă frînghia și sări în barcă; vîsli de cîteva ori, prăvălindu-se pe spate, pînă cînd scoase barca dintre celelalte bărci, cari-și legănau catargurile, cașicum s'ar fi închinat tovarășei care pleca. Apoi sări la catarg, desfăcu frînghia, și pînza se desfășură, cu un zuruit de verigi, se întinse și se umflă ca un piept care răsuflă adînc. Alexie se așează la cîrmă; și barca porni într'un freamăt ușor, dulce tainic.

Marușca zîmbea fericită, cu ochii ațintiți la Moruzof; iar dînsul privea drept înnainte, cu gura strînsă, stăpînindu-se, parcă, să nu rîdă; i se părea că toată lumea îi privește barca, și se simțea mai înnalt, de cînd se suise în ea.

Undeva, pe un vapor, un marinar cînta din

www.digibuc.ro

armonică un cîntec de danț. Marea întinerită parcă, în lumina puternică a primăverii, își sălta în radă undele, ca prinsă de o veselie nestăpînită.

Și barca lui Moruzof, cînd eșì, printre cele două faruri, la larg, se aplecă nițel pe-o coastă și începu a alerga,—cașicum ar fi prins-o o bucurie nebună,—spre Jurilovca, a căreia țărm se lămurea în zare, ca o dungă de neguri sinelii. Și în curînd, în liniștea adîncă a pustiului de ape, se auzi numai fîșîitul lin al valurilor în piscul bărcii și cîntecul dulce al vîntului în pînză. Imprejur marea își înnălța valurile și le cobora; răsufla parcă adînc, fericită, îmbătată de lumina strălucită a soarelui.

Nu mult după ce-și făcură barca, se mutară din bojdeuca tătărască, acoperită cu pămînt, într'o căsuță mai răsărită, pe malul mării. Era casa unui Rus și era așa cum doreau ei: cu acoperișul albastru, cu poarta înnaltă, c'o laiță largă, în fața porții, unde seara Marușca aștepta împletind ori cosînd ceva, să răsară barca lui Alexie.

Dînsul întotdeauna se întorcea cu voe bună, încărcat ca o albină, căci îi mergea bine.

Marușca îi cunoștea de departe luntrea și,

www.digibuc.ro

cînd o zărea, dădea fuga în casă și pregătea de ceai în odaia cea mare, cu pereții plini de icoane, unde toată ziua plutea o lumină plină de taină, în care deabia mijeau chipurile sfinților. Și cînd intrau în încăperea aceasta, din zăduful de afară, parcă îi mîngîia răcoarea dinnăuntru și pururea îi împresura mireazma de fagure a turtei dulci.

Uneori, cînd se întorcea Alexie mai devreme, după ce se puneau la cale, eșeau și se așezau pe bancă, în fața mării.

In liniștea care o aduce amurgul, apele păreau mai pustii, mai nemărginite. Din cînd în cînd, un val tresărea, ca speriat de-o arătare din adîncuri, și alerga la țărm. Departe, în zare, răsărea, singuratecă, barca unui pescar, ca o pasere rătăcită de stol. De vale, în port, se vedeau catargurile corăbiilor, ca un pîlc negru de brazi; deasupra lor pescarii se roteau, căsicum ar fi căutat unde să se aciueze pe noapte. Și în curînd se aprindeau luminile farurilor, ca doi ochi cari priveau peste pustiurile apelor.

Trecuseră trei ani de cînd trăeau astfel, și venise și'un copil, cu capul bălai ca o păpădie.

www.digibuc.ro

Moruzof, de bucurie, își dăduse în petec: făcuse un chef cu lăutari, de aflase toată măhalaua că i-a născut Maruşca un băiat; dar după asta, s'a isprăvit, nu i-a mai călcat iar piciorul în cîrciumă. Se întorcea, ca de obicei, devreme acasă, și, cum venea, își lua pe genunchi flăcăul, și și-l juca pînă tîrziu, pe banca dela poartă, murmurînd pe nas un cîntec rusesc.

Intr'o seară, cum stăteau și-și sorbeau liniștiți ceaiul, se stîrni deodată afară furtuna. Alexie își aşează pe masă farfurioara cu ceai, și coborî repede malul, de-și trase barca sus, pe țărm, pînă unde nu puteau ajunge valurile; și, ca să fie fără grijă, o legă cu lanțul de stîlpul de stejar. Apoi se întoarse în casă și prinse iar a-și turna în farfurioară ceai și-a sorbi liniștit, c'o bucățică de zahăr între dinți.

Copilul dormea în umbră, în leagăn, și Maruşca își isprăvise ceaiul și cosea ceva la lumina lămpii.

Dela larg, venea, la răstimpuri dese, mugetul unei geamandure, ca glasul unui monstru care se înnecă.

Maruşca murmură:

«Cînd eram mai mică, tare mă mai temeam, cînd era noaptea furtună și auzeam geaman-

www.digibuc.ro

dura ori vr'un vapor. Casa noastră, era, așa, lîngă mare, caşi asta, şi eu mă făceam ghem în pat, închideam ochii strîns şi ascultam, cu inima cît un purice... Eu muream de frică, şi frate-meu — îl chema Alexie ca şi pe tine — era numai cu cîţiva ani mai mare ca mine, şi nu se temea de loc. Cînd era furtună, îl simţeam că se scoală, binişor, din pat şi, cînd deschideam o clipă ochii, îl zăream la geam».

Maruşca îşi coborî ochii asupra cusuturii şi începu iar a coase. Barcagiul murmură, cu zahărul între dinţi:

— Ce făcea tată-tău; cu ce trăia?

— Era pescar, răspunse dînsa, şi, după un răstimp de tăcere, adăugă, lăsînd lucrul pe genunchi: tot ce cîştiga bea, şi cînd venea acasă şi-i cerea mama bani, o lua la bătae şi făcea: «Vrai bani, ha? Vrai bani? Na-ţi bani... Na-ţi bani...» Ş'o bătea cu pumnii peste obraji, peste cap, pînă cînd o umplea de sînge... Săraca mamă, oftă Măruşca după o clipă, cu ochii plini de lacrimi, ca perduţi undeva departe; înnainte de-a muri, ne-a sărutat pe-amîndoi obrajii, ş'apoi ne-a zis: «Duceţi-vă afară, de vă jucaţi, dragii mamei»...

La vorbele din urmă, Alexie se îngălbeni ca

www.digibuc.ro

un mort; ceaşca i se făcu ţănduri jos; şi dînsul rămase cu ochii deschişi, mari, plini de spaimă, aţintiţi asupra Maruşcăi. Ea răcni speriată:

«Da ce ai, Alexie?»

Şi, sărind depe scaun, se prăvăli năprasnic spre el şi, aplecîndu-se asupra lui, strigâ:

«Ce ai, Alexie, spune, ce ai? — şi-i prinse a-i mîndouă mîinile.

— Nu pune mîna pe mine...» răcni Moruzoi, smulgîndu-se îndărăt.

Maruşca înmărmuri în mijlocul casei, cu ochii măriţi, cu nările umflate, cu gura întredeschisă, ca o dungă neagră, pe faţă fără pic de sînge. Alexie se rezemase de perete, şi-o privea, cu ochii rătăciţi, arzători,—cu nişte ochi de nebun; şi răsuflarea îi şuera scurt, zmuncit, ca după o goană. După un răstimp, făcu cu glasul zugrumat, oprindu-se, din cînd în cînd, şi înghiţind aer:

«După ce-a murit maică-ta... frate-tău... a plecat în lume... nu-i aşa... şi nu l'ai mai văzut...

— Ce ai, Alexie, ce ai?

— Ascultă-mă... ascultă-mă... şi prinse a vorbi repede, c'o şucrătură-în glas. Nu l'ai mai văzut de douăzeci de ani, şi după două... după douăzeci de ani, l'ai întîlnit... v'aţi întîlnit aci în

www.digibuc.ro

port... și nu v'ați cunoscut... și într'o noapte... într'o noapte, ați eșit dintr'o cîrciumă amîndoi, singuri... și v'ați dus pe malul mării, și i te-ai dat lui... Și acum, de trei ani, ești a lui...»

Ochii Marușcăi se deschideau din ce în ce mai plini de spaimă, pe fața răvășită; și cînd Moruzof rosti cele din urmă vorbe, dînsa dădu un țipăt grozav,—un țipăt de femee pe care o ucide cineva:

«Alexie!»

Și ascunzîndu-și, cu stînga, ochii, întinse dreapta, ca pentru a se apăra. Copilul se trezi și începu a plînge speriat. Moruzof se năpusti, cu capul gol, în noapte. Pe ușa rămasă deshisă, vîntul năvăli șuerînd, și stinse lampa. Atunci s'auzi un vuet înnăbușit, ca a unui trup care s'a prăbușit pe podele, și în întunerecul adînc care se așternuse, se auzea acum un plîns amar, un plîns strivit între dinți, și țipetele de spaimă ale copilului din leagăn.

Moruzof alerga prin noapte, ca un vinovat pe care'l urmărește cineva; alerga spre port, cu părul vîlvoi, pe uliți pustii. Se opri numai cînd ajunse în port; se opri o clipă, gîfîind, căutînd în neștire împrejur; apoi se'ndreptă spre dig, urcă scările de piatră, și, sus, pe zid, se

www.digibuc.ro

opri și rămase acolo neclintit, ca o stană, în șuerul vîntului, cu părul spulberat de furtună.

Intunerecul era așa de adînc, că nu se zărea nici o corabie, nici un vapor,—numai cîteva lumini singuratece, roșii, albastre, verzi, și cele două lumini dela faruri, cari clipeau, mai sus, ca niște stele. Incolo nimic, nici-o lumină, nici-o stea; cașicum le-ar fi stîns furtuna. Jos, ca într'o prăpastie, luceau talazurile izbindu-se de zid, ca niște monștri cari spumegau de mînie; și, după fiecare izbitură, se trăgeau înnapoi, să-și facă parcă vînt, să sară peste zăgaz; dar numai spuma mîniei lor ajungea pînă sus. Și, dintr'odată, ca într'o amenințare, Alexie Moruzof își repezi pumnii strînși spre cer și se făcu nevăzut.

www.digibuc.ro

ROMANȚA

Vidrașcu stătu, un răstimp, cu ochii arzători în gol, cu fața slabă, sarbădă, mai lungă parcă în clipa aceea; apoi începu încet, cu glas ostenit:

«Trecuse o lună de cînd îmi murise nevasta. De multeori, seara, cînd fugeam de-acasă, gonit de amintiri, tresăream cînd vedeam răsărind vreo femee bălae: mi să părea c'o văd pe ea, c'o întîlnesc, cum o întîlneam de-atîtea ori, întorcîndu-se dela vre-o prietenă. O văzusem întinsă în raclă; văzusem mormîntul,—gura de întuneric, gura lacomă a eternității, înghițindu-i sicriul alb; auzisem huruitul bulgărilor, huruitul care ți se întipărește și-în carne, nu numai în suflet; — și totuși, nu-mi venea a crede, că închisese pe veci ochii. Mi se părea în fiecare clipă, c'am s'o întîlnesc, c'am să-i aud glasul, c'am s'o simt răzemîndu-se de brațul meu.

Acasă, parcă așteptam să se întoarcă de undeva, s'o văd intrînd pe ușă, în foșnetul de frunze moarte, pe care 'l stîrnea ea totdeauna împrejur,

www.digibuc.ro

Şi, într'o seară, întorcîndu-mă acasă, pe o uliţă singuratică, deodată îmi stătu inima: în faţa mea, păşea agale o femee bălae; păşea c'o legănare uşoară, leneşă, — aşa cum mergea dînsa — îmbrăcată c'o rochie de mătasă albastră, întocmai ca rochia cu care era înmormîntată ea: avea aceiaşi croială, aceiaşi garnitură de fir, aceiaşi nasturi ca nişte bani de aur. Grăbii în neştire paşii, şi, ajungînd-o, mă pătrunse, pînă în adîncul sufletului, parfumul ei iubit: un miros de viorele; era însă o mireazmă slabă, veche, — o mireazmă care plutea ca sufletul unui buchet de viorele moarte de demult. Trecui înnainte, şi întorcînd capul, mă uitai la faţa femeii care semăna aşa de bine, la mers, la statură, la tot, cu nevasta mea; dar îi zării numai lucirea ochilor, — căci faţa'i era acoperită cu'n văl gros, — şi, nu ştiu dece, mi se păru că lucesc ciudat, că au o strălucire sticloasă, rece, ca a unor ochi de mort. Mă uitai împrejur, să văd dacă nu zăresc pe cineva: uliţa se întindea, pînă departe, pustie şi tăcută. Şi deodată mi se păru c'aud numai paşii mei, că femeea din urma mea alunecă, asemenea unei umbre. Atunci mă cuprinse o spaimă grozavă, şi îmi veni să răcnesc ca un om pe care 'l ucide cineva; s'alerg ca un eşit din minţi; dar izbutii

www.digibuc.ro

să mă stăpînesc și grăbii numai pașii. Cînd auzii glasuri și văzui venind spre mine doi inși, vorbind veseli, mă liniștii, îmi fu rușine de spaima aceasta copilărească.

Cînd am ajuns acasă era tîrziu și am deschis ușa odăii de culcare cu teamă; pentru întîia oară simțeam frica aceasta de copil: mi-era frică de întuneric; frică de tăcerea adîncă din odae. Aprinsei repede lampa; și lumina lină, dulce, alungă, odată cu întunericul, și teama mea.

M'am desbrăcat, am luat o carte, să citesc în pat, ca de obicei; dar n'am fost în stare să citesc un rînd. Am pus cartea pe mesuță și m'am ridicat într'o mînă, de-am stins lampa. Dar odată cu întunericul care se întinse asupra mea ca un văl gros, mi se trezi iar aceiași frică tainică. Într'un tîrziu, însă, mă biruì oboseala și ațipii. Simțeam cum îmi curge prin vine, în tot trupul, toropeala dulce, caldă, a somnului,—toropeala pe care trebue s'o simtă fumătorii de hașiș. Și mi se părea că plutesc lin pe un rîu, care curgea fără nici un vuet, fără nici un plescăit de val, fără nici un freamăt, fără nici un suspin, fără nici o șoaptă,—pe un rîu ca de pe alte tărîmuri. Și, deodată, tresării din amorțeala care mă cuprinsese; mă trezii ca într'o cămașă de ghiață:

www.digibuc.ro

cineva deschisese încet ușa dela odaea de alăturea, și auzeam bine, limpede, un fîșîit de mătasa; dar pași nu deosebeam. Apoi auzii zgomotul unui scaun, ca atunci cînd s'așază cineva și-l schimbă din loc. Și, deodată, izvorî din pianul ei un cîntec lin; romanța pe care o iubea ea mai mult ș'o cînta în fiecare seară.

Se înnălța așa de perdută, așa de suprapămîntească, că părea că isvorăște din coardele unei harfe, nu a unui clavir. Și eu ascultam încremenit, cu sufletul înghețat; și simțeam cum mi se prelinge încet pe tîmplă, pe obraz, o picătură rece de sudoare. Dintr'o dată romanța amuți, auzii un oftat ușurel, auzii închizînd capacul de la pian; apoi fîșîitul de mătăsă, apropiindu-se de ușa odăii mele. Atunci spaima a trezit în mine toate puterile cari dorm în noi nebănuite; și nu știu cînd am aprins lampa, cînd m'am îmbrăcat și cînd am eșit din casă, cu lampa în mînă. Știu atît: cînd m'am văzut afară, în răcoarea nopții, am zvîrlit lampa peste niște tufe de liliac; para ei a însemnat, în întunericul adînc, un arc de foc și s'a stins.

Am prins a alerga, spre lumina din mijlocul orașului, ca un eșit din minți; și-în urma mea auzeam limpede un fâșiit de mătasă; îl auzeam

www.digibuc.ro

din ce în ce mai lămurit, mai aproape. Și, pe șira spinării, simțeam alunecîndu-mi o broboană de sudoare ca o mărgică de gheață.

Mă liniștii numai cînd mă văzui la o masă, în lumina unei berării pline de lumea care eșise atunci dela teatru. Și cînd plecă și cel din urmă muștеriu și un chelner prinse a stinge lămpile, eșiii și eu și mă dusei la un otel. Acolo, deși știam că-i lume de jurîmprejur, că nu's singur, n'am stins lumînarea: și numai cînd a prins să se facă ziua ș'a început vuetul orașului, — numai atunci am putut ațipi.

Cînd m'am trezit, era aproape-amează. M'am dus la fereastră ș'am ridicat storul. In lumina mare care năvăli veselă în casă, punînd un zîmbet fericit pe lucruri, începui a mă gîndi la întîmplarea din noaptea trecută. Mă miram cum de-am putut, eu, om în toată firea, să am asemenea năluciri. Și cum stam așa, răzemat la geam și mă gîndeam, cu 'ncetul mă pătrunse în suflet ca ceva rece; ca o adiere izvorîtă din întunericul unei peșteri, teama c'am să înnebunesc, c'o să mi se-întunece mințile; că ce mi-se întîmplase era începutul bolii aceștia cumplite. Și mă trezii despicîndu-mi fiecare gînd. Căutam să-mi aduc aminte vorbele

www.digibuc.ro

pe cari le rostisem zilele din urmă: mă chinuiam să mi-le amintesc cuvînt cu cuvînt; le destrămam, îmi încordam mintea s'aud felul cum le-am rostit. Și-mi auzeam bine mlădierea glasului cu care le spusesem. Căutam să le rostesc din nou, așa cum le rostisem: rosteam cu glas tare cîte-o vorbă de mai multe ori; și, cu cît o spuneam, cu atît mi-se părea c'o spun mai ciudat. Căutam să-mi amintesc felul cum m'a ascultat cutare cunoscut, chipul cum m'a privit; mă opream la o privire, la un zîmbet și le cercetam încordîndu-mi toată puterea mea de judecată; căutam să văd dacă nu era cumva, într'o anumită privire sau zîmbet, un gînd ascuns. Imi aminteam vorbe rostite rău; îmi aduseî aminte de-o frază spusă pe dos, de un gest care nu se potrivea de loc cu ceeace spuneam; de chipul ciudat cum s'a uitat la mine un cunoscut odată.

Și privindu-mă, spionîndu-mă, prin neliniștea ce mă cuprindea încetul cu încetul, începură toate gîndurile, toate tresăririle ființei mele, a căpăta o ciudățenie fantastică. Ș'atunci, cuprins, dintr'odată, de spaima că-înebunesc, mă-înghite noaptea grozavă a nebuniei,—noaptea pe care gîndurile trebue s'o sfîșie ca niște fulgere,

www.digibuc.ro

ca niște bice de foc,—mă hotărîi s'alerg la un doctor, să-i spun ce mi s'a întîmplat, ce cuget să-i mărturisesc teama pe care o simțeam în suflet, rece ca un șarpe».

Vidrașcu își îngropă bărbia ascuțită'n piept; și rămase așa, tăcut, cu fața mai sarbădă, mai slabă parcă, mai osoasă, și fruntea-i părea mai boltită, umerii obrajilor mai ascuțiți; iar ochii lui adînci, deschiși mari, ardeau, în clipa aceea ca de flacăra nebuniei. Cum sta așa, cu ochii ațintiți ca asupra unei fantome, ai fi zis c'aude iar adiind romanța.

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro

VIȘINELE

Eram mai mulți prieteni, în jurul unei mese din grădinița cafenelei noastre favorite, și, în răcoarea care se întinsese după o zi de zăduf, stăteam la palavre. Venise, nu știu cum, vorba despre beție, și unul dintre noi, care asculta, răzemat într'un cot, zîmbi și făcu, răsucindu-și, o clipă, mustața și privind, undeva departe, printre gene:

«Fiindcă pe așa răcoare e păcat să ne ducem acasă, să povestesc și eu, băeți, ceva. Odată, de demult, cînd eram copil, m'am dus și mi-am petrecut vacanția de Paști la țară, la bunicul, care avea, pe vremea aceea, un petec de moșie, la granița Bucovinei. Pentru întîia oară m'am dus eu atunci la țară și, acù, cînd vă povestesc, îmi răsună în urechi cotcodăcitul asurzitor al găinelor; simt în nări mirosul de fum și de gunoiu, care plutește, seara, pe ulițele satelor; aud rontăitul cailor și ciuruitul laptelui în doniță; văd

www.digibuc.ro

viţeii fragezi ghiontind, cu boturile lor umede, ulgerele vacilor mari, roşii.

Dar nu despre farmecul vieţei de ţară vreau să vă vorbesc, ci voesc să vă povestesc un chef, cum cred că n'aţi văzut nimenea dintre voi, măcar că nu-mi puteţi spune că nu vă plac chefurile.

Intr'o după amiază, îl aud pe bunicu, făcînd către bunica:

«Lisaveto, da bine, frate, ce mai ţii degeaba vişinele *iestea* rămase dela vişinată? Da dă-le lui Andrii, să le zvîrlă la pacatele.

— D'apoi, că tot m'am ţinut, doar, să-i spun, ş'am uitat... «răspunde bunica, şi, eşind în cerdac, prinde-a striga:

«Andrii, mă Andrii; da unde, Naiba, eşti? (apoi mai încet) O fi dormind, undeva, prin burueni, că, de dugleş, nu mai are păreche...»

Bunicul eşì şi el în cerdac, cu ţigareta de chilimbar între degetele scurte şi groase, ca nişte cîrnăciori curmaţi, şi, trăgînd un gît de aer, strigâ cu glasul lui gros:

«Andrii, mă Andrii... Ei, poftim dumneata; apoi să nu-l ieu de chică şi să-i fac o morişcă? Mă, Andrii, mă, ticălosule...»

www.digibuc.ro

Atunci, de undeva din livadă, răspunse un glas răguşit, somnoros:

«Aici, cucoane.

— Na, poftim, ce cată Rusul Naibei, în livadă? Numai că dormea undeva...» făcu bunicul trăgînd un fum şi slobozindu-l, cu obrajii umflaţi.

Portiţa grădinei scîrţîi, şi Andrei se oprì în faţa cerdacului şi, scoţîndu-şi pălăria, rămase cu capul buhos în soare:

«Iar ai dormit, bre, în buruieni?» zise bunicul cătînd cu coada ochiului la el.

Rusului îi fugiră ochii într'o parte şi, ducînd o mînă la nasul roş, făcu, cu jumătate de gură:

«Unde se află, cucoane, am fost, zău, la prisacă, că trebue, musai, să iasă un roi.

— Atîta rău, făcu bunica uitîndu-se oţărîtă la el; ia poftim încoace, după mine».

Andrei suì scările, bocănind cu bocîncii plini de praf, şi aşezîndu-şi pălăria jos, lîngă uşă, intrâ după bunica, călcînd, în vîrful degetelor, pe lăicerele vrîstate şi cumpănindu-se, de mijloc, la dreapta şi la stînga, cu braţele depărtate de trup:

«Uit'te, na, ia chiupul ista, din ocniţă, şi du-te

www.digibuc.ro

de zvîrle vișinele. Spală-l și adă-l îndărăt. M'ai auzit?

— Auzit, săru' mîna...» făcu Rusul, și, luînd chiupul, ieși, cum intrase, cumpănindu-se.

Eu mai stătui ce mai stătui, și eșii să mă uit la cai; caii erau moartea mea. Cînd să intru în grajdi, numai ce-l văd pe Rus că-și scoate capul pe ușa hambarului și-mi face, cu taină mare, semn să vin, zîmbindu-mi cu gura pînă la urechi.

Intru în hambar. Andrei duce trei degete împreunate la gură și sărutîndu-le, îmi arată, cu ochii, chiupul cu vișinele. Apoi îmi umple mîna de vișine și, așezîndu-se grecește, lîngă chiup, prinde a cărăbăni vișinele la gură. Cum înfuleca așa, numai ce intră doi mascuri cît niște junci, legănîndu-se pe picioarele scurte și grohăind încet, cașicum ar fi vorbit în de ei. Andrei, cînd i-a văzut, și-a dus iar trei degete la gură și sărutîndu-și-le voios, a răsturnat vișinele dinnaintea porcilor; iar o mînă de vișine a aruncat-o la niște găini, cari se învîrteau prin fața hambarului. Porcii au început a înghiți lacomi, cu gemete scurte. Găinile se repezeau, nebune, după vișine; se goneau legănîndu-se,

www.digibuc.ro

cu gîturile întinse, cu aripile deschise; și, cît ai clipi, le dădură gata.

O găină, cu'n moț ca o minge, mai găsi o vișină și o luă la fugă, cu ea în plisc, ducînd, parcă, o boabă de rubin, prin lumină. O parte din găini, se luară după ea; iar o samă năvăliră în hambar și prinseră a da tîrcoale mascurilor. Din cînd în cînd, cîte una, mai îndrăzneață, se apropia binișor, întindea gîtul și le fura cîte o vișină; iar porcii dădeau cu rîtul și guițau desnădăjduiți.

Eu, băgai, deodată, de seamă că simt în tot trupul o veselie nespusă, și prinsei a cînta; apoi numai ce mi se păru că hambarul se clatină și începe a pluti ca pe-o apă. Și, dintr'o dată, văzui, ca printr'o ceață, că mascurii se leagănă, es împleticindu-se în ogradă, și, ridicîndu-și surlele spre cer, prind a guița prelung ș'a pufni. Se opresc o clipă, grohăesc încet, se cumpănesc la dreapta, la stînga, și pornesc, dintr'odată, ponciș; fac cîțiva pași, și se prăvălesc amîndoi pe-o coastă; se scoală, pornesc iar cad.

Andrei se uita din pragul hambarului, se frîngea de șale înnainte și se plesnea cu palmele peste genunchi, se apuca de nas și scutura

www.digibuc.ro

din cap, își acoperea gura știrbă cu mîna, cu degetele rășchirate. Eu ridic un picior și pășesc peste prag, ca peste un gard; în bătătură mă opresc și mă razăm de hambar: curtea, cu casele cu streșinile late, cu livada albă de floare, cu clăile de fîn, se învîrtesc în jurul meu ca împrejurul unei osii. O găină neagră, văd că face cîțiva pași și cade în plisc, cu aripele deschise. Il văd pe bunicul ivindu-se în cerdac îl văd vînturînd din mîini și strigînd ceva.

Iar Andrei rîde înnainte, cu mîne peste gură; O văd pe bunica, pe bunicul, coborînd speriați scările, învîrtindu-se în jurul mascurilor, cari se dau de-a tăvalul prin mijlocul ogrăzii și guiță de parcă 'i taie cineva.

Bunica vede o găină zăcînd în iarbă, cu aripele întinse, cu pliscul căscat; aleargă, se pleacă asupra ei; se întoarce, — dă pește alta; ridică amîndouă brațele, își cuprinde capu 'n palme. Eu le văd pe toate, ca printr'o pînză de fum.

Andrei rîde înnainte, cu mîna la gură, ca prostul. Și deodată îl aud pe bunicul răcnind:

«S'au îmbătat, Lisaveto, cu vișinele...»

Și îl văd venind gîfîind spre noi; îl văd înnălțînd un braț și prinzîndu-l pe Andrei de gît. Il aud răcnind din răsputeri, cu fața roșie gotcă

www.digibuc.ro

«Ce-ai făcut, ticălosule, cu vișinele?»

O văd și pe bunica răpezindu-se, ridicînd brațele. Apoi mi s'a lăsat pe ochi o perdea, și n'am mai văzut nimic. Cînd mi-am venit în fire, stăteam întins pe pat, cu un ștergar ud pe frunte, și, pe fereastra deschisă, veneau și mă împresurau mirezmele livezei și răcoarea amurgului».

www.digibuc.ro

SANTINELA DELA No. 6

Nimeni nu știa să prostească așa de bine miliția, ca țiganul Vasile Cerceluș; era cel mai vestit chiulangiu din regiment. Făcea, uneori, cîte una de hohoteau compăniile de rîs. Parcă-l văd. Era mic și iute ca un prîsnel și-i luceau ochii în cap ca la Necuratul.

Acù, într'o zi, supărare mare pe capul lui Cerceluș că i-a venit rîndul la gardă, — gărzile erau moartea lui. Se dă el bine pe lîngă sergent: Domnule sergent la deal, domnule sergent la vale, că-i sucită, că-i învîrtită, — îl roagă, în sfîrșit, de toți Dumnezeii, să-l scape de gardă. Sergentul: nu și nu, că el nu poate; să se ducă la sergentul-major:

«Ce-i Cerceluș, neică? Ce te uiți așa la mine, de parcă vrei să mă mănînci?

— Să trăiți, domnule sergent major, am venit să vă fac o rugăminte.

— Ei, ia cîrîe, să te-aud.

— Dați, să trăiți domnule sergent-major, al-

www.digibuc.ro

tuia ordin să facă gardă în locul meu, c'am primit, taman acușică, scrisoare că s'a îmbolnăvit maică-mea.

— Nu mai spune, Cerceluș, neică. S'a îmbolnăvit taman acuma maică-ta, cînd trebue să intri tu în gardă, ha?

— Zău, să trăiți, domnule sergent-major; să n'ajung ziua de mîine, dacă mint... Faceți-vă, vă rog, o bunătate ș'o pomană...

— Mă, cioară, mă, de ce spui minciuni?

— Să n'am parte de tinerețele mele, dacă vă mint, să trăiți, domnule sergent-major.

— Bine, Cerceluș, neică, fă mata o bunătate și dă-mi și mie scrisoarea aia s'o văd...»

Cerceluș prinde a se căuta prin buzunare; caută, caută,—pace, nu găsește scrisoarea:

«Ce, Cerceluș dragă, ai pierdut scrisoarea, ha?

— Am pierdut-o, să trăiți, domnule sergent-major, să mor c'am pierdut-o.

— Zi: Să n'ajung luna cu mîna și soarele cu picioarele.

— Zău să tră...

— Haiti, scurtă vorbă, mă Țigane, nu mă scoate din sărite... Marș și te pregătește de gardă...»

Fiindcă Cerceluș știa pînă unde merge răb-

www.digibuc.ro

darea sergentului-major, a făcut stînga-împrejur și s'a dus să se pregătească de gardă; dar cătrănit, bietul Cercelus, lucru mare, — c'am uitat să vă spun, că era amorezat lulea și focul lui era că, dacă intră în gardă, n'o să poată spăla putina să-și vază Chiranda.

Intră Țiganul în gardă, că n'avea încotro. Și, pe la miezul nopței, cînd îi veni iar rîndul, coborî scările de piatră ale gangului dela magazie, unde-i căzuse lui să facă de gardă. Și, acolo, începu a se primbla, amărît ca vai de el, cu pușca 'n spate, și-a se gîndi, și-a se frămînta, cum să facă el să fugă din gardă.

Și, deodată, îi veni în gînd că are timp berechet, să se ducă și să se întoarcă. Și se mira cum de nu i-a dat prin minte pîn'acù? Își zise: «In trei ceasuri mă duc și unde și-a înțercat dracul copiii și mă întorc înnapoi... Rondul nu mai vine, el, la vremea asta, că doar nu-i nebun să iasă dela căldură și dela bine în viforniță și frigul ăsta. Ia te uită ce mînia lui Dumnezeu i-afară!»

De rond nu i-e frică lui; dar se teme de vr'un pîrlit de ăștia de grad, să nu vadă, cînd o trece, dela cantină, spre cazarmă, că lipsește santinela dela magazie.

www.digibuc.ro

Dar, deodată, face tare, plesnindu-se cu palma peste frunte:

«Phiii... Minunat, măi tată... Las', că vă trag eu clapa!»

Şi-îşi scoate arma din umăr şi-o razemă într'un ungher. Apoi se strecoară în viforul de-afară. Se opreşte, o clipă, se uită în toate părţile, ascultă—nu se vede nimeni prin painjenişul de fulgi, nu se aude nici un pas scîrţîind pe zăpadă. O ia, prin omătul pînă la genunchi, spre stogul de lîngă grajd. Şi, cît te-ai şterge la un ochi, se întoarce, tiptil, c'o sarcină de fîn. Se descinge, îşi dezbracă mantaua, o aşterne jos, pune fînul deasupra, şi se lasă-în genunchi. Şi, după un răstimp scurt, se ridică, cu momîia, în picioare, ca zvîrlit de un arc, o sprijină de părete ş'o încinge strîns, îşi scoate capela şi i-o pune, caşicum ar fi tras'o peste ochi, să-şi apere faţa de viscol; îşi razemă puşca de ea. Pe urmă, urcă scările în vîrful degetelor, scoate, mai întîi, capul pe uşă, se uită în dreapta, în stînga; şi, deodată, răsare, o clipă, pe creasta gardului din faţă, în painjenişul viscolului; şi se face nevăzut.

In ziua aceea era de serviciu sublocotenentul Todiraşcu, care deabia eşise anul acela de pe

www.digibuc.ro

băncile şcoalei militare,—tînăr de tot, nici nu-i înfierase bine mustaţa,—şi subţirel şi delicat: parcă era o domnişoară de pension. Atunci făcea pentru întîia oară de serviciu. Cum nu-l putea prinde somnul pe patul de campanie, pe la miezul nopţei, îşi zise, ridicîndu-se: «Ian să mă duc eu să inspectez santinelele».

Îşi îmbrăcâ repede mantaua, îşi luă sabia, îşi puse chipiul; şi eşind în sala ce părea plină de ceaţă, în care ardea o lampă somnoroasă şi răsuna tictacul ceasornicului rotund din părete, o luă prin gangurile negre, în cari paşii îi răsunau, parcă l-ar fi urmărit cineva. Simţi o înfiorare prin spate şi prinse a şuera. Şi cînd ajunse la uşă, se grăbi să iasă şi făcu un pas mai mare, caşicum s'ar fi temut să nu-l apuce o mînă din întunerec. Afară se linişti şi o luă spre postul No. 1, prin zăpada, care, uneori, îi trecea de genunchi şi, câte-o dată, era spulberată de viscol pînă la pămîntul îngheţat. Mergea horţiş, cu umerii ridicaţi, cu capul strîmb, cu dreapta vîrîtă la piept, cu stînga în buzunarul mantalei, ţinînd sabia ca să nu zîngănească: dacă o fi adormit, cumva, vreo santinelă, s'o poată prinde.

Cînd se apropie de postul No. 1, eşi din ghe-

www.digibuc.ro

retă santinela, ca o momîie neagră, învăluită, împestrițată de ninsoare; luă arma la mînă, fulgerînd din baionetă și, cu glas îngroșat, c'o tremurare ușoară de frică, întrebă de trei ori răstit:

«Cine-i? Cine-i? Cine-i?

— Rond.

— Rond stăi... Innaintează la ordin și dă-ți parola.

— Comana...» murmură sublocotenentul, oprindu-se la trei pași.

Atunci santinela luă scurt, c'o țăcăneală, arma la umăr și, luînd pentru onor, raportă într'un suflet:

«Trăiți, domnule sublocotenent, la postul No. 1 nu s'a întîmplat nimic...»

S'a dus, de-acolo la postul No. 2 — bine; la No. 3,—bine; la toate, bine. Cînd ajunse, însă, la cel din urmă, la No. 6, santinela, pace, nu se vede! Se oprește în fața gangului, așteaptă o clipă, — nu ese!

«Aici e țiganul, fir'ar al Dracului cu tot neamul lui țigănesc!» se gîndește sublocotenentul:

«Mă, Țigane!»

«Doarme tun, bată-l Dumnezeu, își zice; poate

www.digibuc.ro

să vie cineva să cureţe tot din magazie; şi el nici habar să n'aibă...»

Se apropie, tiptil, de uşa gangului:

«Uite-l, fir'ar al dracului, doarme rezemat de perete!» — se gîndeşte sublocotenentul Todiraşcu.

Şi, scoţîndu-şi sabia, coborî binişor, în vîrful degetelor, cele şase trepte de piatră; şi, cînd fu la doi paşi de santinelă, zbieră odată din răsputeri:

«Aşa îţi faci tu datoria, mă Ţigane!» Şi-l lovì cu sabia în piept.

Atunci santinela, ca fulgerul, se prăbuşi pe-o coastă, şi arma, isbindu-se de asfalt, umplu bolta de vuet; iar Cerceluş rămase nemişcat în întuneric. Sublocotenentul Todiraşcu, din doi paşi, fu afară şi-o luă la fugă, cu sabia în mînă, prin viscol, spre cazarma care se înnălţa neagră în noapte.

Cînd ajunse în gangul căzărmei, se gîndi că se poate întîlni cu vr'un soldat din gardă şi, încetinindu-şi paşii, îşi vîrî sabia în teacă. Cînd intrâ în odae, era tot o sudoare rece. Inima parcă-i zvîcnea în gît şi simţea că se înnăbuşe. Işi rupse copcile dela gulerul mantalei şi al tunicei şi căzu pe pat, cu faţa-în sus.

www.digibuc.ro

Intr'un tîrziu, prinse a intra pe fereastră o lumină mohorîtă, tristă, aprinzînd luciri slabe pe sabia sublocotenentului, pe nasturii mantalei desfăcute la piept, pe tresele chipiului căzut pe podele.

Şi iată că, deodată, uşa se deschise încet, cu fereală, şi întîiu se arătă un cap, apoi trupul, pînă la mijloc numai, pe urmă în întregime, nelămurit, negru ca o umbră.

Sublocotenentul tresări, i se păru c'a intrat cineva şi, dintr'o dată, inima-i stătu, peste frunte îi trecu ca o suflare de ghiaţă; şi rămase neclintit, c'o mînă încleştată în manta, la piept, cu cealaltă în cergă, cu ochii arzători, deschişi mari. In faţa lui, sta nemişcat Cerceluş, şi-l privea cu ochii ca doi licurici. Şi, ca dintr'o depărtare mare, ca de pe alte tărîmuri, sublocotenentul auzi un glas:

«Să trăiţi, domnule sublocotenent, m'a trimis d'on sergent să vă iau cismele, să vi le fac».

Şi, ca prin vis, simţi, după asta, trăgîndu-i botforii şi, ca printr'o negură, văzu o umbră strecurîndu-se afară cu cismele.

www.digibuc.ro

STRĂMOȘUL

«Vezi, asta te-înspăimîntă, făcu cuconul Alecu Visarion, trecîndu-și mîna prin pletele bălăi ale băiatului; niciodată nu poți ști ce strămoș se va trezi într'un copil; pe mine, cînd mă gîndesc la băetul meu, mă chinuește necunoscutul acesta. Ție îți vine să zîmbești poate; am să-ți povestesc o întîmplare de demult, petrecută în familia mea, și'atunci, cred, c'ai să-mi dai dreptate».

Și întorcîndu-se către copil, îi zise, c'o înmlădiere de dragoste în glas, luîndu-i capu'n mîini și sărutîndu-l pe frunte:

«Du-te, puiul tatei, și te joacă prin grădină».

Copilul se făcu nevăzut pe ușă. Cuconul Alecu începu:

«Așa, acù ascultă... După ce am isprăvit gimnaziul, tata m'a trimis la București, la o vară a lui: mătușa Mărioara. Dînsa era văduvă și avea o fetiță de vr'o doisprezece-treisprezece ani; o chema Nina. Parc'o văd: era slăbuță, cu un

www.digibuc.ro

căpușor bălai și creț, de înger; și de-o cumințenie, cum n'am mai văzut copil. De multeori, mătușa Marioara îi zicea:

«Da du-te, maică, și te mai joacă și tu cu fetele de-alături ea.

— Nu-mi place, mamă, să mă joc, făcea dînsa; să mă duc să sar, să țip, — mai bine stau și citesc».

Și lua o carte și citea pînă nu se mai vedea. Eșia întîia în toate clasele, și profesoarele, cînd o întîlneau pe mătușa Marioara, îi spuneau:

«Știți, noi toate te fericim pe mata: așa copil cuminte și-înțelept, noi n'am mai pomenit; cînd o chemi la lecție, e o adevărată fericire s'o asculți, ce frumos și limpede și așezat vorbește».

Dînsa își pierdea fetița din ochi, de dragă,— poți să-ți închipui: să ai așa copil... Trăia dintr'o biată pensie. Ea își prefăcea rochia de zece ori; dar fetița totdeauna parcă era scoasă din cutie. Cei cari nu știeau a cui e, de bună seamă, că credeau că-i copilul unor oameni bogați; și maică-sa nici slugă nu ținea: singură își grijea cele două odăiți; singură-și făcea mâncare, singură-și spăla, — și era slabă: o umbră numai.

Din economiile pe cari le făcea, îi cumpărase Ninei pian. Și, măcar că învăța numai de doi

www.digibuc.ro

ani, fetița cînta destul de bine; și, uneori, serile, s'așeza la clavir și ne cînta ceva, o romanță, lunecîndu-și lin mînușițile albe, cu căpșorul bălai înclinat pe un umăr; cu o înfățișare ostenită, tristă; cu ochii departe. Și în unele seri, cînd cea din urmă notă murea ca un suspin, mătușa Mărioara se repezea cu ochii în lacrimi; o săruta sălbatec: pe obraji, pe ochi, pe frunte, pe părul cîrlionțat; apoi o ridica, deodată, ș'o strîngea la piept, ca eșită din minți; o înnăbușea strîngînd-o; și rămînea, o clipă, astfel, cu ea în brațe, fără un cuvînt, cu ochii închiși strîns.

Intr'o zi, o văzui că lipește pe fereastra dela odaea cea mare un bilet, pe care era scris cu mîna: «O cameră de-închiriat». Avea cîteva datorii, și nu putea eși altfel din încurcătură. Intorcîndu-mă, într'o seară, de la școală, auzii, în odaea din față, un sunet de pinteni, și mătușa Mărioara îmi eși înnainte veselă, și-mi șopti: «Am închiriat odaea unui căpitan!»

Ușa din fund se deschise, și răsări căpitanul: un bunduc, mai aproape de patruzeci de ani, decît de treizeci, cu niște ochi mărunți, tăioși, de Tătar; trecu, strîns în mondirul roș, cu chipiul pe-o ureche, c'o havană-între dinți, tîrîndu-și sabia. Cînd ajunse în mijlocul curții, se

www.digibuc.ro

opri, își puse mîinile în șolduri, și strigâ, cu glas răgușit: «Mă leat». Și atunci, ca din pămînt, răsări ordonanța, un flăcău slăbuț, cu fața sarbădă, cu niște ochi mari, triști; sta drept, ca o stană, înnaintea căpitanului, și parcă și cu ochii asculta poruncile.

Căpitanul se întorcea noaptea tîrziu, bocănind cu cismele; tîrîndu-și sabia; și îl auzeam multă vreme tușind și scuipînd.

Dela o bucată de vreme, luai aminte, că pășește mai cu pază pe dinaintea ușilor noastre, că nu-și mai lasă sabia să se tîrîie, și-i rămîne în urmă un miros de parfum înnecăcios; că-i întotdeauna ras proaspăt și cu mustățile cîrjoiate în spre ochi.

Innainte, cînd trecea pe lîngă mătușa Mărioara, nu zicea nici: «Buna ziua». Acum îl auzeam rostind cu glas foarte dulceag: «Sărut mînușițile, cucoană».

Nina, deasemenea, mi se părea schimbată. O vedeam lăsînd cartea din mîini și rămînînd cu privirile țintite departe, în gol; și ochii ei aveau o adîncime și o lumină ciudată. Mi se părea mai slabă, mai palidă; cînta, parcă, mai mult la pian.

Trecuse vr'o lună, două poate, și, într'o seară

www.digibuc.ro

întorcîndu-mă dela şcoală, — din şăliţa, în care îmi aveam eu patul şi mesuţa cu cărţile, o auzii pe mătuşa Mărioară întrebînd cu glas înnăbuşit, plin de spaimă:

«Draga mamei, ce-ai făcut?»

Şi după un răstimp scurt de tăcere, pe Nina răspunzînd, cu glas zugrumat, printre suspine:

«Mamă dragă, iartă-mă...»

Uşa care ne despărţea, era cu ferestre şi cu perdele. Nu mă putui stăpîni, şi mă apropiai tiptil. Mă aplecai şi mă uitai printr'un colţ al geamului: mătuşa Mărioara plîngea zguduită de suspine, pe un scaun, cu faţa-în palme, şi murmura repede aceleaşi cuvinte:

«Puiu' mamei, ce-ai făcut? Puiu' mamei, ce-ai făcut?»

Iar Nina, căzuse în genunchi, la picioarele ei, şi tremura toată, din creştet pînă'n tălpi, ca prinsă de friguri, cu faţa îngrămădită-în poala maică-sa.

Mătuşa Mărioara, prinse a-şi aluneca încet palmele în jos, cu degetele răşchirate; şi faţa-i plină de lacrimi, răsări mai lungă parcă, şi ochii peste măsură de măriţi, se aţintiră asupra copilului. Se uita caşicum n'ar fi cunoscut-o; şi răsuflarea îi şuera scurt. Apoi mîi-

www.digibuc.ro

nile slabe se întinseră, căutară ca într'un întunerec adînc, și, cuprinzînd capul creț al fetiței, prinseră a tremura, de parc'ar fi cuprins un sloi de ghiață.

Dar, deodată, cu o tresărire, își strînse capu'n palme, și cu o privire de fiară, gemu scrîșnind «Cîinele...»

Și sări-în picioare, ca mușcată de șarpe; vru să se prăbușească spre ușă. Dar brațele fragede ale fetei se încleștară în jurul picioarelor ei, și, răsturnîndu-și capul pe spate, copilul acela plăpînd, dădu un țipăt de femee, un țipăt aprig:

«Mamă, să nu-i faci nimic, mamă; eu îs vinovată, eu, nu el... eu, nu el...»

Și începu a geme, c'o șuerătură răgușită-în glas, înnăbușindu-se, oprindu-se aproape la fiecare vorbă, și sorbind adînc aer, pe gura întredeschisă:

«Eu... nu el; eu... nu el; eu... nu el... dacă... îi... faci... lui vr'un rău... să știi... că mă omor...»

Uite, îs mai bine de treizeci de ani de-atunci, și parcă le-am auzit eri vorbele acestea. Era atîta hotărîre în ele și atîta patimă, că mă întreb din ce adîncuri au izvorît în pieptul copilului aceluia de treisprezece ani. Ce strămoș s'a trezit din necunoscutul ființei ei, și și-a văr-

www.digibuc.ro

sat otrava patimei, în trupul acela fraget, plăpînd ca o floare.

Maică-sa, la strigătul acesta, s'a răzemat de părete, albă ca varul, la față, ș'a trecut o mînă peste frunte, a clipit de cîteva ori, și a murmurat, cu glas istovit, care venea de departe parcă:

«Nu, nu-i fac nimic... Nu te teme, nu-i fac nimic...»

Stătu așa, un răstimp lung, răzemată de părete, cu ochii mari în gol, plini de întuneric; cașicum s'ar fi stîns în ea flacăra vieței. Intr'un tîrziu, își coborî ochii asupra copilului, care tremura la picioarele ei; și, deodată, ca fulgerul s'aplecă deschizîndu-și brațele, zvîrlindu-le în lături; ș'o ridică, ș'o strînse la piept cu ochii închiși; se așeză apoi pe scaun, și începu să-i mîngîie încet fruntea, cu privirile ațintite departe. Fetița suspina din ce în ce mai rar, moale, cu puterile sleite, cu fața ca de ceară, c'o umbră viorie pe tîmple și pe pleoape; și, într'un tîrziu, istovită de suflarea de vifor, care trecuse prin ființa ei plăpîndă, adormi.

Atunci, mătușa Măriora, o așeză binișor pe pat.

Din odaea de alăturea, se auzi tusea căpita-

www.digibuc.ro

nului. Mătușa Mărioara, duse o mînă la inimă și-închise o clipă ochii; stătu așa un răstimp, răsuflînd greu, cu nările lărgite; și pe gît îi svîcnea o vînă albastră; apoi făcu doi pași, cașicum ar fi dibuit prin întuneric, se clătină, se răzemă, cu amîndouă mîinile, de-o masă, și intră, după o clipă, la căpitan.

Am auzit numai țipete înnăbușite; n'am putut înțelege nici un cuvînt. In urmă, am aflat ce-a fost.

Dînsa s'a năpustit în odae, ca o fiară gata să-l sfîșie, ș'a gemut, cu fața-îngrămădită în chipul lui; atingîndu-l aproape, simțindu-și fiecare răsuflarea ferbinte a celuilalt,— a gemut, c'o șuerătură de furtună'n glas, privindu-l în albul ochilor:

«Ce-ai făcut din copilul meu, cîine?...».

Iar căpitanul a răspuns, aruncînd un val de fum:

«Dumneata mi-ai aruncat-o-în brațe»...

Ș'a început a se primbla, în sunetul molcom al pintenilor, cu mîinile la spate, aruncînd nepăsător fumul spre tavan.

Atunci ea a simțit că i se spulberă mințile; și i-a venit să răcnească, să urle, să se rostogolească pe podele, să-și muște pînă la sînge

www.digibuc.ro

mîinile, să-şi sfîşie carnea de pe ea; şi, ca să n'o audă vecinii, s'a coborît în întunericul pivniţei, ş'acolo a răcnit, ca un îngropat de viu, care se trezeşte deodată în noaptea mormîntului; s'a rostogolit, ş'a sfîşiat rochia, ş'a smuls şuviţe-întregi de păr, pînă cînd a leşinat; — ş'a stat acolo, întinsă pe pămîntul umed, ca moartă, pînă ş'a venit singură în fire şi s'a ridicat cu carnea, cu oasele, cu sufletul îngheţat.

Nina nu se mai ducea acum la şcoală; sta toată ziua cu ochii în gol şi plîngea încetişor. Ajunsese străveţie; părea în urma unei boale grozave, care o dusese la margenea mormîntului. Şi într'o zi înţelesei: în umbra aceasta de copil, se înfiripa o viaţă. După cîtăva vreme, însă, se linişti; părea că ascunde o bucurie mare; era în ea închisă, parcă, o văpae vie. Am înţeles apoi, că se hotărîse să se facă nunta peste cîteva luni.

Cînd mă întorceam dela şcoală, îi găseam stînd alături ea; ea, întotdeauna, alipită de dînsul, c'o lumină de vis pe faţă, cuprinsă par'că de-o ameţeală dulce. In mai multe rînduri o zării, prin geamul uşei, ţinîndu-l strîns de gît, cu braţele ei subţirele, albe ca de ceară, cu capul lipit de pieptul lui, cu ochii închişi.

www.digibuc.ro

Int'o zi, cînd intrai în casă, mă izbi un miros de oțet de trandafir, de doctorii; și prin ușa întredeschisă, o zăriii pe Nina în pat, cu fața 'n sus, cu un șervet ud pe frunte, și din ochii închiși îi izvorau lacrimi și alunecau încet, pe obrajii veștejiți, ca niște boabe de lumină; iar mătușa Mărioara sta la căpătîiul ei, plîngea încetișor și-i netezea o mînușiță ca o mînă de fildeș; și în ochi i se aprinsese iar lucirea aceea de friguri, pe care o vezi în ochii celor cu mintea spulberată de viforul nebuniei.

Seara, căpitanul, văd că nu vine; adouazi, iar așa. Caut ordonanța, — nicăeri. Mă apropii, binișor, de odae, crap ușa, mă uit, — lucrurile căpitanului numai erau. Nu îndrăznii să-întreb pe mătușa Mărioara nimic. Și către seară, auzii pe-o vecină întrebînd-o:

«Ce, a plecat, domnul căpitan?

— Da... a răspuns dînsa c'o tresărire abia simțită-în glas; i s'a mutat regimentul la Bîrlad.»

Fetița a stat în pat, între moarte și viață, ca vr'o săptămînă. Și, cînd s'a coborît, părea o statue de ceară; sîngele abia îi rumenea fața, brațele; cașicum ar fi ars în ea o lumină de candelă.

La început, îi venea în fiecare zi o scrisoare. Sta la fereastră, cu ochii la pîndă, și cînd zărea

www.digibuc.ro

postaşul, luminiţa care părea că arde în ea, tresărea parcă, creştea, ca la o suflare a vîntului Fiecare răvaş ai fi zis că are darul s'o înfiripeze ca o doctorie: după ce-l cetea, avea în ochi o lumină de sărbătoare şi obrajii îi rămîneau o bucată de vreme rumeni.

Seara, o vedeam scriind la lumina lămpii, cu capul creţ, ca într'un nimb; sta pînă tîrziu şi scria răvaşe lungi, şi, cîte odată, scîrţîitul uşurel al condeiului amuţea o clipă, şi din ochii albaştri, aţintiţi departe, vedeam picurînd, în lumină, ca o piatră scumpă, o lacrimă.

Dar, dela o vreme, scrisorile începură a veni din ce în ce mai rar.

Ea, însă, în fiecare seară îşi scria răvaşul ei lung, îşi aşternea pe hîrtia viorie, ca pe un petec de cer, cîntarea de dragoste a inimei ei, care cînta, în fiecare noapte, pînă tîrziu, ca o privighetoare ameţită de lumina lunei.

In zilele în cari nu primea nimic, îi citea scrisorile vechi; sta în jeţ, la fereastră, cu cutia cu scrisori pe genunchi, şi citea răvaş după răvaş. Era toamnă, ş'afară ploea parcă suspina; iar pe geamuri picuşurile lunecau încet, ca nişte lacrimi.

Apoi nu mai veni nici o scrisoare; şi, într'o

www.digibuc.ro

seară, se întoarse înnapoi răvașul ei din urmă.

Nina sta ceasuri neclintită, cu ochii ca într'o zare, și nu spunea o vorbă, de parc'ar fi amuțit. Și, în unele seri, măcar că nu-i mai trimetea căpitanul nici o scrisoare, s'așeza la mesuța ei și scria, pînă tîrziu, în lumina tristă a lămpii.

Într'o seară, începu a tuși,—o tusă seacă, uscată,—duse batista la gură și, cînd o luă, văzui, pe basma, o floare de sînge ca o garoafă. Din ziua aceea, o auzeam în fiecare noapte tușind.

Într'o Duminică,—era o lună de cînd tușea astfel,—se sculă mai veselă, spuse mătușei Mărioarei, că se simte mai bine, se îmbrăcă c'o rochie albă și s'așeză la geam.

Afară plutea o lumină aurie, dulce, plină de melancolie; era una din zilele acelea, în care toamna își amintește parcă de zilele de primăvară.

Nina stătu cîteva clipe în jeț, cu ochii duși departe; apoi se ridică, își aduse cutia cu scrisori și prinse a ceti scrisoare cu scrisoare. Și, deodată, auzii un țipăt,—un țipăt de-acele pe care nu le mai uiți, care te înfioară, care te înghiață, care îți pătrunde nu numai în suflet; dar în făptura-întreagă, ca o săgeată.

Alergai și rămăsei, ca o stană, în prag:

www.digibuc.ro

Mătușa Mărioara căzuse în genunchi, lîngă jeț; iar Nina sta încremenită de suflarea de ghiață a morței. Cutia cu scrisori îi era tot pe genunchi; în mîna dreaptă, atîrnată peste rămemătoarea jețului, ținea o scrisoare. Sta cu ochii deschiși, și'o lacrimă îi aluneca încet pe fața de ceară,—ai fi zis că-și contenise cetitul și visa.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL

	Pag.
La un han, odată...	3
Pîinea.	15
Cucoana Sultana	36
Comoara.	42
O umbră	55
Gruia	61
Nicoară	82
Barcagiul	94
Romanţă.	115
Vişinele	123
Santinela dela No. 6	130
Strămoşul	138

www.digibuc.ro

PREȚUL: LEI 1,50

www.digibuc.ro